

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra andragogiky a managementu vzdělávání

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**Koncept celoživotního vzdělávání na základních školách
ve Středočeském kraji**

The Concept of Lifelong Education in Elementary School
in the Central Bohemian Region

Marie Válková

Vedoucí práce: PhDr. Michaela Tureckiová, CSc.

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: Školský management

2018

Odevzdáním této bakalářské práce na téma Koncept celoživotního vzdělávání na základních školách ve Středočeském kraji potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Velké Přílepy, 10. 4. 2018

Děkuji vedoucí bakalářské práce PhDr. Michaelé Tureckiové, CSc. za odborné vedení této bakalářské práce, za cenné rady a připomínky. Děkuji své rodině a babičce Mileně za podporu po celou dobu studia.

ABSTRAKT

Bakalářská práce řeší rozsah a možnosti uplatnění konceptu celoživotního vzdělávání na základních školách ve Středočeském kraji. Cílem práce je zjistit jak a jakým způsobem je celoživotní vzdělávání dospělých na základních školách v tomto kraji umožněno. Vytvoření funkčních modelů poskytující celoživotní vzdělávání v prostředí základních škol jsou konkrétním výstupem a přínosem této práce.

V teoretické části práce jsou na základě odborné literatury a jiných informačních zdrojů objasněny termíny a teoretické poznatky související s celoživotním vzděláváním v celém jeho kontextu a vycházející také ze strategických dokumentů Evropské unie a České republiky. Téma práce je následně popisováno ve dvou etapách celoživotního vzdělávání, počáteční vzdělávání s rozdělením dle typu a funkce škol a další vzdělávání dospělých popisující druhou etapu vzdělávání a její členění. Následně navazuje samotné téma vzdělávání dospělých.

Praktická část je výsledkem výzkumného šetření, které zjišťuje rozsah nabídky celoživotního vzdělávání při základní škole a příkladné možnosti vzdělávání dospělých na základních školách. Poskytování celoživotního vzdělávání ve školském prostředí je hlavním předmětem výzkumu. Samotné šetření objasňuje konkrétní příklady dobré praxe vzdělávání, přináší podněty a informace k tématu. Metody a následná výzkumná zjištění jsou základním podkladem pro vytvoření zmíněných funkčních modelů celoživotního vzdělávání využitelných v prostředí základních škol.

KLÍČOVÁ SLOVA

Celoživotní vzdělávání, počáteční vzdělávání, další vzdělávání, vzdělávání dospělých

ABSTRACT

The bachelor thesis solves range and possibilities of applying the concept of lifelong education in elementary schools in the Central Bohemia Region. The aim of the thesis is to find how lifelong learning of adults in elementary schools in this region is possible. The creation of functional models providing lifelong learning in primary schools is a concrete output and benefit of this work.

In the theoretical part of the thesis, on the basis of professional literature and other sources of information, the terms and theoretical knowledge related to lifelong learning are explained in its entire context and based also on the strategic documents of the European Union and the Czech Republic. The topic of the thesis is subsequently described in two stages of lifelong learning, initial education with a breakdown by type and function of schools and further education of adults describing the second stage of education and its division. It follows on from the subject of adult education itself.

The practical part is the result of a research survey which examines the range of lifelong learning offered at elementary school and the exemplary possibilities of adult education at elementary schools. Providing lifelong learning in the school environment is the main subject of research. The survey itself illustrates concrete examples of good practice in education, provides inputs and information on the subject. Methods and subsequent research findings are the basis for the creation of the mentioned lifelong learning functional models that can be used in primary schools.

KEYWORDS

Lifelong Education, Initial Education, Continuing Education, Adult Education

OBSAH

Úvod	7
TEORETICKÁ ČÁST	9
1 Celoživotní vzdělávání	9
1.1 Druhy celoživotního vzdělávání	11
1.2 Celoživotní vzdělávání ve strategických dokumentech	13
1.2.1 Strategické dokumenty EU	14
1.2.2 Strategické dokumenty ČR	19
2 Etapy celoživotního vzdělávání	23
2.1 Počáteční vzdělávání	24
2.1.1 Předškolní vzdělávání	24
2.1.2 Základní vzdělávání	25
2.1.3 Střední vzdělávání	28
2.1.4 Terciární vzdělávání	29
2.2 Další vzdělávání	29
3 Vzdělávání dospělých	31
PRAKTICKÁ ČÁST	34
4 Výzkumné šetření	34
4.1 Stanovení výzkumného problému	34
4.2 Metody a techniky sběru dat	34
4.3 Výsledky výzkumného šetření	35
4.4 Modely celoživotního vzdělávání na ZŠ ve Středočeském kraji	60
Závěr	64
Seznam příloh	70

Úvod

Celoživotní vzdělávání pomáhá k rozvoji osobnosti každého člověka a k socioekonomickému rozvoji společnosti. Je významnou součástí života. Vědění, znalosti a poznání je významný produkční faktor vedle práce a kapitálu. Všude přítomné informační a komunikační technologie a vznik nových celosvětových informačních systémů utvářejí „společnost informačních sítí“, která umožňuje šíření všech druhů informací, výsledků vědeckého a zkušenostního poznání ve velkém rozměru.

Hodnota a prestiž vzdělávání roste a je trendem dnešní doby. Stále více lidí cítí potřebu dalšího vzdělávání v důsledku nutnosti vzdělávání daného zákonem nebo trhu práce. Mění se cíle a motivace lidí k pracovním pozicím, finanční motivaci nadhodnocují podmínky práce a flexibilita v časovém rozvržení pracovní doby. S tím souvisí nabízené pracovní pozice, které vyžadují osobní kvality a kompetence. Vystudované obory se mohou naprosto lišit od nabízených pracovních pozic, které lidé vyhledávají a díky svému dalšímu vzdělávání během života získali.

Vývoj lidstva a životní úrovně je za poslední roky velmi rychlý, mění se. Lidé jsou nuceni okolnostmi se vzdělávat v osobních kompetencích (dovednostech, schopnostech, znalostech), aby byli v praktickém životě dostatečně silní a naučili se za své znalosti a rozhodnutí plně zodpovídat, jak v dospělém, tak seniorském věku.

Souvislost se základním vzděláváním je jasně zřejmá. Základní školy mají vytvořeny podmínky pro vzdělávání, jsou vybaveny vzdělávací technikou, pomůckami, mají pedagogický personál, který se řídí zákonem č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů. Potřeba dalšího vzdělávání, finanční motivace v podobě dodatečných příjmů pro školu a nebo volná kapacita se tedy přirozeně nabízí pro možnost dalšího vzdělávání samotných žáků nebo právě dospělých.

Historicky ředitelé nabízeli prostory po ukončené době vzdělávání žákům automaticky veřejnosti z důvodu finančního přínosu, který procesně zřizovali jako vedlejší činnost školy. Stejně tak reagovali na žádost veřejnosti zřizovatelé škol, kteří tuto doplňkovou činnost škol dávali přímo do zřizovacích listin.

Dnes je trendem nejen finanční přínos pro školu v možných získaných financích doplňkovou činností, ale další vzdělávání na škole se jeví jako obecně prospěšná činnost, která přidává škole další hodnoty jako je např. vzájemné mezigenerační učení, školy znamenají komunitní centrum s nabídkou vzdělávání nejen pro ně, ale i pro rodiče. Ti se zapojují do samotného vedení dalších vzdělávacích aktivit i jako vedoucí některých kroužků. Samotné vzdělávání se tak stává trendem, jak vyplnit svůj volný čas užitečnou, přitom cílevědomou vzdělávací aktivitou.

Celoživotní vzdělávání není jen potřebou společnosti dovzdělávat si odborné poznatky a dovednosti, ale také trendem dnešní moderní doby vzdělanostní společnosti. Lidé se o informace zajímají, možný přehled jim zvyšuje společenskou prestiž, proto zábavné momentální například e-learningové učení může znamenat spíše zábavu než cílenou potřebu. Jaké možnosti mají základní školy pro celoživotní vzdělávání a jak vytvářet podmínky v prostředí základních škol pro celoživotní učení je právě tématem této práce.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Celoživotní vzdělávání

Úvod do problematiky celoživotního vzdělávání

Myšlenka celoživotního vzdělávání a učení není nová, reaguje na potřebu nových kompetencí vyžadovaných ve znalostní společnosti, které stávající školská soustava nemůže zprostředkovat. Celoživotní vzdělávání a učení je cílem a koncepcí dnešní vzdělávací politiky na národní i nadnárodní úrovni (OECD, EU atd.) a politiky rozvoje lidských zdrojů (Beneš, 2014, s. 36).

V současnosti je preferováno celoživotní učení před celoživotním vzděláváním z toho důvodu, že zodpovědnost za získávání a rozvíjení schopností a dovedností, znalostí a kompetencí, si nese jednotlivec sám. Společnost chápe pojmy celoživotní učení a vzdělávání v mnoha aspektech, jako stejný pojem. Tyto myšlenky odpovídají nárokům znalostní společnosti a jejím požadavkům na kompetence, kterých člověk nemůže dosáhnout jen v rámci stávající školské soustavy (Průcha, 2009, s. 29). Celoživotní učení můžeme rozdělit na počáteční vzdělávání a další vzdělávání. Těmto dvou etapám jsou věnovány samostatné body.

Stejně tak dle Strategie celoživotního učení ČR (2007, s. 7) se celoživotní učení projevuje získáním kompetencí invenčně řešit novodobé problémy udržitelného rozvoje, sociální soudržnosti i ekonomiky založené na znalostech. Tato strategie rozděluje celoživotní učení taktéž na formální, neformální a informální učení. Je poskytováno ve školských zařízeních, v zařízeních zaměstnavatelů, soukromých vzdělávacích institucích a v dalších organizacích. Právě poskytování celoživotního vzdělávání ve školském prostředí na základní škole je hlavním předmětem výzkumu.

„Celoživotní učení umožňuje lidem lépe reagovat na měnící se sociální a ekonomické prostředí. Tedy na technologické změny, informačně-komunikační rozvoj, aplikaci znalostí do různých oblastí života atd. Platí více než kdy dříve, že jedinec uspěje v různých sociálních rolích a na trhu práce jedině tehdy, bude-li schopen reagovat na měnící se požadavky společnosti, především však zaměstnavatelů.“ (Veteška, 2014).

Celoživotní učení může představovat součást života, pro jednotlivce se proto stává nikdy nekončícím procesem. Celoživotní vzdělávání je popisováno v Andragogickém slovníku také jako celoživotní učení. *„Jedná se o veškeré účelné formalizované i neformální činnosti související s učením, které se průběžně realizují s cílem dosáhnout **zdokonalení znalostí, dovedností a odborných předpokladů. V ideálním případě představuje nepřetržitý proces, který předpokládá komplementaritu a prolínání uvedených forem učení v průběhu celého života.**“* (Průcha, Veteška, 2012, s.52).

Na celoživotním vzdělání se podílí **celý vzdělávací systém a vzdělávací politika**. Nejedná se tedy pouze o zajišťování vzdělávání institucemi. Celoživotní učení je dle svého zaměření pojato různými jednotlivými nadnárodními subjekty. Např. UNESCO již v roce 1970 představilo koncept „lifelong learning“. Od roku 1949/1950 pravidelně probíhá CONFINTEA, mezinárodní konference o vzdělávání dospělých, pořádaná UNESCO. Po vzniku současné EU byly zpracovány strategické postupy obecnějšího i více specifického rázu, například Zelená kniha o evropské dimenzi ve vzdělávání.

*„Hlavním cílem konceptu celoživotního učení a vzdělávání je vytvořit **konkurenceschopnost a dynamickou ekonomiku, která rovněž flexibilně reaguje na inovace, znalosti, nové poznatky a rozvoj informačních a komunikačních technologií.**“* (Průcha, 2012, s.52).

Celoživotní učení se však dotýká pouze otázky časového rozmezí. Proto byl zaveden aktualizovaný pojem **Všeživotního učení**, které se týká vzdělávání v celé rozmanitosti aktivit života člověka. Smysl všeživotního učení je také v tom, že přináší posun od institucionálního pojetí k rozvoji dalších forem vzdělávání.

V souvislosti s celoživotním vzděláváním se setkáváme také s teoretickým pojmem **Společnost vědění/Znalostní společnost**. Tyto pojmy se objevují v posledních letech v sociologických, ekonomických, politických a andragogicko-pedagogických teoriích. Můžeme je chápat jako klíčový faktor rozvoje vědění, které produkuje věda, ale také jiné sektory společnosti. Prolínají přitom aspekty ekonomické (oblast řízení lidských zdrojů), technologické (informační systémy), politické (globalizace trhu práce a obchodu) i pedagogické (kvalita dosahovaného vzdělání). Pojmy se objevují ve strategických školskopolitických dokumentech EU, OECD, UNESCO, které apelují na nutnost celoživotního vzdělávání. (Průcha, Veteška, 2012, s. 238)

1.1 Druhy celoživotního vzdělávání

Odborná literatura a strategické dokumenty týkající se problematiky tohoto pojmu uvádí nejčastěji tři druhy celoživotního vzdělávání. Ve Strategii celoživotního učení ČR (2007, s. 9) se mluví o celoživotním učení jako o nepřetržitém procesu připravenosti učit se. Tím se chce zdůraznit význam i takových učebních aktivit každého jedince, které nemají organizovaný ráz. Jak Strategie celoživotního učení ČR, tak například i Andragogický slovník popisuje tři druhy vzdělávání jako současnou teorii vzdělávání dospělých.

A. Formální vzdělávání

Je realizováno v organizovaném a strukturovaném prostředí. Převážně v institucích vzdělávacího systému ve středních a vysokých školách. Podmínky pro tento typ vzdělávání, jeho funkce, cíle, obsahy, organizační formy a způsoby hodnocení jsou vymezeny právními předpisy a zahrnují zpravidla navazující stupně vzdělání. Jedná se o plánovaný proces učení (v termínech cílů, času a obsahu). Je záměrné z hlediska učící se osoby a typicky vede k získávání uznávaných certifikací, diplomů a kvalifikací. Typicky zahrnuje osoby ve věku od pěti až šesti let do dvaceti až pětadvaceti let. Kvalifikace, vycházející z formálního vzdělávání, jsou z podstaty své definice uznávány, a proto jsou zahrnuty v klasifikaci ISCED.

Zařazení českých vzdělávacích programů do Klasifikace vzdělání (CZ-ISCED 2011)

ISCED (International Standard Classification of Education) je mezinárodní standardní klasifikace vzdělání, která patří do ekonomických a sociálních klasifikací Organizace spojených národů (OSN). Tyto klasifikace se používají ve statistikách po celém světě za účelem shromažďování, sestavování a analyzování mezinárodně srovnatelných údajů. Klasifikace ISCED je referenční klasifikace, slouží pro uspořádání vzdělávacích programů a odpovídajících kvalifikací do vzdělávacích úrovní a oborů. Klasifikace ISCED je výsledkem mezinárodní dohody a je oficiálně přijatá Generální konferencí členských států UNESCO. Klasifikace CZ-ISCED je česká verze mezinárodního standardu ISCED. Jde o překlad tohoto mezinárodního standardu s tím, že je použita terminologie zavedená a běžně používaná v České republice.

Pomocí klasifikace ISCED 2011 se kóduje jak proces vzdělávání v současných vzdělávacích programech, tak i dosažené vzdělání. Jsou zde uvedeny pouze nejčastější typy vzdělávacích programů. Klasifikace dosaženého vzdělání pokrývá nejvyšší úspěšně ukončený vzdělávací program. Osoby, které se vzdělávaly na určité úrovni podle této klasifikace, ale vzdělávací program neukončily úspěšně, se započítají do nižší kategorie, která odpovídá jejich nejvýše dosaženému vzdělání. Dosažené vzdělání v zahraničí nebo na pobočkách zahraničních škol v České republice musí být nostrifikováno, aby mohlo být uznáno jako nejvyšší dosažené vzdělání.

Následující tabulka obsahuje dva paralelní systémy kódování. ISCED-P (OSCED-Programmes) pro vzdělávací programy a ISCED-A (ISCED-Attainment) pro úroveň dosaženého vzdělávání. V obou systémech je stanoveno devět samostatných úrovní.

Tabulka 1: Kódování úrovní ISCED

Vzdělávací program (ISCED-P)		Dosažené vzdělání (ISCED-A)	
0	Vzdělávání v raném dětství	0	Nižší než primární vzdělání
1	Primární vzdělávání	1	Primární vzdělání
2	Nižší sekundární vzdělávání	2	Nižší sekundární vzdělání
3	Vyšší sekundární vzdělávání	3	Vyšší sekundární vzdělání
4	Postsekundární neterciární vzdělávání	4	Postsekundární neterciární vzdělání
5	Krátký cyklus terciárního vzdělávání	5	Krátký cyklus terciárního vzdělání
6	Bakalářská nebo jí odpovídající úroveň	6	Bakalářská nebo jí odpovídající úroveň
7	Magisterská nebo jí odpovídající úroveň	7	Magisterská nebo jí odpovídající úroveň
8	Doktorská nebo jí odpovídající úroveň	8	Doktorská nebo jí odpovídající úroveň
9	Vzdělávání jinde neuvedené	9	Vzdělání jinde neuvedené

Zdroj: cz-isced 2011

B. Neformální vzdělávání

Charakteristickým znakem neformálního vzdělávání je to, že je v rámci procesu celoživotního vzdělávání jedinců alternativou, doplňkem k formálnímu vzdělávání. Zahrnuje jakékoliv organizované vzdělávací aktivity probíhající mimo formální vzdělávání. Je často realizováno v mimoškolních institucích.

Je zaměřeno zejména na získání kvalifikačních znalostí a dovedností, na získání kompetencí, které mohou dané osobě zvýšit společenské i pracovní uplatnění (jazykové kurzy, počítačové kurzy, rekvalifikační kurzy, kurzy autoškoly, instruktorské kurzy a další). Zahrnuje také krátkodobá školení a přednášky (legislativní změny, povinná školení zaměstnanců atd.). Je poskytováno v soukromých vzdělávacích institucích, přímo na pracovištích zaměstnavatelů, také ve školských zařízeních a dalších organizacích. Tento typ vzdělání nevede k získání žádného stupně vzdělání. Nutnou podmínkou realizace neformálního vzdělávání je vedení vzdělávací akce odborníkem (lektor, trenér, tutor atd.). V klasifikaci ISCED 2011 je pro statistické účely vymezen jasný rozdíl mezi formálním a neformálním vzděláváním. Při zařazování neformálních vzdělávacích programů dle klasifikace ISCED 2011 se doporučuje používat kritéria rovnocennosti obsahu a nebo výsledné kvalifikace. Neformálnímu vzdělávání je přisuzována velká důležitost jako způsobu naplňování celoživotního vzdělávání.

C. Informální vzdělávání

Je proces získávání poznatků, vědomostí, osvojování si dovedností, postojů a dalších kompetencí z každodenních zkušeností a činností v práci, rodině a ve volném čase. Zahrnuje především sebevzdělávání, které zpravidla není nijak systematické nebo koordinované. Dochází k němu obvykle spontánně, nemá charakter záměrného učení. Má vysokou důležitost v rozvoji člověka, neboť jednotlivec se informálně učí od raného dětství v průběhu celého života, například ve formě mezigeneračního učení. Tento druh vzdělávání jde obtížně zjišťovat a analyzovat. (Průcha, Veteška, 2012, s. 130). Informální učení není v rámci obsahu klasifikace ISCED pro měření účasti na vzdělávání zahrnuto, ačkoliv se uznané kvalifikace udělené prostřednictvím informálního učení berou při určování úrovně dosaženého vzdělání v úvahu.

1.2 Celoživotní vzdělávání ve strategických dokumentech

Důležitost a význam celoživotního vzdělávání celé společnosti jsou strategické dokumenty, které se tomuto tématu věnují. Každá společnost má zájem se rozvíjet pro svou potřebu měnící se sociálního a ekonomického prostředí, pro svou konkurenceschopnost v sociální roli nebo na trhu práce.

1.2.1 Strategické dokumenty EU

Ve strategických dokumentech EU je na celoživotní vzdělávání nahlíženo jak z hlediska vzdělávání, tak z hlediska zaměstnanosti a rozvoje lidských zdrojů. Současné evropské dokumenty ovšem uplatňují pojetí komplexní, který zdůrazňuje jak ekonomický, tak sociální rozměr celoživotního učení. Z tohoto komplexního pojetí vychází i strategie celoživotního učení ČR. Tato strategie zahrnuje a popisuje jednotlivé dokumenty v jejich důležitosti.

Lisabonský proces

Budoucí směr politiky a činnosti v EU pro 21. století určilo zasedání Evropské rady v Lisabonu v březnu 2000, které schválilo tzv. **Lisabonskou strategii** transformace Evropy na nejdynamičtější a nejvíce konkurenceschopnou ekonomiku světa založenou na znalostech, poskytující trvalý růst, vytvářející více a lepších pracovních míst a umožňující sociální soudržnost. (MŠMT, 2007, s. 13) Celoživotní učení má v této strategii klíčovou roli. Lisabonský proces byl dále v oblasti vzdělávání propracován v r. 2001 ve Stockholmu. Tak vznikl první oficiální dokument nastiňující komplexní a ucelený evropský přístup k národním politikám v oblasti vzdělávání a odborné přípravy. V návaznosti na tento dokument byl zpracován podrobný pracovní program pro dosažení cílů, schválený v r. 2002 s názvem **Vzdělávání a odborná příprava v Evropě (Vzdělávání 2010)**. Tento dokument se zabývá jednotlivými stupni a druhy vzdělávání a odborné přípravy od základních dovedností až po odborné a vysokoškolské vzdělávání se zvláštním zřetelem na princip celoživotního učení. Zasedání Evropské rady dále upozorňuje na nutnost kulturního posunu směrem ke spolupráci veřejných orgánů, zaměstnavatelů a jednotlivců při podpoře a využívání příležitostí odborného výcviku odpovídajících kvalifikačním potřebám. Přičemž hlavními aktéry pro celoživotní učení jsou vlády, které s využitím veřejných financí musejí položit základy systémů. Podmínkou úspěchu lisabonské strategie jsou reformy a úsilí, které by mělo být zaměřeno především na vybavení všech občanů potřebnými klíčovými kompetencemi a vytváření otevřeného, atraktivního a všem přístupného vzdělávacího prostředí. Strategie jednotlivých zemí musí stanovit takové cíle, aby mohli čelit rychlým změnám v technologiích, zvyšovat účast na trhu práce, snižovat nezaměstnanost a umožnit lidem pracovat déle.

Kodaňský proces

Priority Lisabonského procesu specificky pro odborné vzdělávání jsou vymezeny v tzv. **Kodaňské deklaraci**, kterou podepsali v listopadu 2002 v Kodani ministři odpovědní za odborné vzdělávání z členských zemí EU, zemí ESVO/EHP, kandidátských zemí, představitelé Evropské komise a zástupci sociálních partnerů na evropské úrovni. Deklarace se týká strategie pro zlepšení výkonnosti, kvality a atraktivnosti odborného vzdělávání. K jejím prioritám patří zejména podpora transparentnosti a uznávání kompetencí a kvalifikací, společné principy pro uznávání neformálního a informálního vzdělávání, společná kritéria pro zajišťování kvality, podpora vývoje referenčních úrovní kvalifikací a kreditního systému. (MŠMT, 2007. s. 15) Byla vypracována studie tzv. **Maastrichtská studie**, která měla zhodnotit pokrok vzhledem k Lisabonským cílům v oblasti odborného vzdělávání. Závěrečný dokument z této studie stanovuje nové priority rozvíjející Kodaňský proces a podporující zejména transparentnost a rozšiřování evropské spolupráci v oblasti odborného vzdělávání.

Boloňský proces

Boloňský proces je mezivládní proces zaměřený na vytvoření evropského prostoru vysokoškolského vzdělávání, jehož cílem je zlepšení zaměstnatelnosti a mobility občanů a zvýšení mezinárodní konkurenceschopnosti evropského vysokoškolského vzdělávání. Jeho podpora a rozvoj je součástí Lisabonského procesu. Základním dokumentem je **Boloňská deklarace** (1999) o vytvoření Evropského prostoru vysokoškolského vzdělávání do roku 2010. Evropským zemím se tím otevřela možnost, při využití jedinečnosti svých vzdělávacích systémů, vytvořit společný systém vysokého školství v Evropě. (MŠMT, 2007, s. 15)

Z výše uvedené analýzy dokumentů vyplývá, že celoživotní učení je integrální součástí celkové strategie v oblasti vzdělávání a zaměstnanosti. Přesto však byly vytvořeny na úrovni EU dokumenty specificky na podporu celoživotního učení.

Přímo v návaznosti na zasedání v Lisabonu vydala Evropská komise v říjnu 2000 **Memorandum o celoživotním učení** s cílem zahájit celoevropskou debatu o účinné strategii pro uskutečňování celoživotního učení na individuální a institucionální úrovni a ve všech sférách veřejného a soukromého života. Memorandum identifikuje šest problémových okruhů k široké a otevřené diskusi: nové základní dovednosti pro všechny, více investic do lidských zdrojů, inovovat vyučování a učení, oceňovat učení, přehodnotit poradenství, přiblížit učení domovu.

Konzultace k memorandu v celé Evropě vyústily do dokumentu *Making a European area of lifelong learning a reality* v listopadu 2001. Tento dokument přichází se širokou definicí celoživotního učení, které zahrnuje široké spektrum formálního a neformálního vzdělávání a informálního učení. Hlavními cíli celoživotního učení jsou aktivní občanství, osobní rozvoj, sociální inkluze a zaměstnanost. Základní principy, které mají podpořit efektivní implementaci, zdůrazňují roli učícího se jedince, důležitost rovných příležitostí a kvality a relevance vzdělávacích příležitostí. Významným poselstvím tohoto dokumentu je zejména to, že tradiční vzdělávací systémy musí být transformovány tak, aby byly otevřenější a flexibilnější, aby si žáci a studenti mohli vytvářet individuální vzdělávací cesty podle svých potřeb a zájmů po celý svůj život. Přitom se zdůrazňuje význam tzv. neformálního a informálního učení a potřeby jeho uznávání. Těžištěm tohoto dokumentu je šest priorit, na které se mají členské země v dalším období zaměřit při podpoře rozvoje celoživotního učení. (MŠMT, 2007, s. 17) Obsahově navazují tyto priority na šest klíčových myšlenek Memoranda o celoživotním učení:

- 1) uznávání neformálního vzdělávání a informálního učení, vzájemné uznávání certifikátů a diplomů,
- 2) informace a poradenství,
- 3) zvyšování investic do vzdělávání včetně soukromých zdrojů,
- 4) podpora učících se komunit, měst, regionů a podniků, aby se staly učícími se organizacemi,
- 5) rozvoj základních dovedností pro všechny občany po celý život,
- 6) podpora inovativní pedagogiky s důrazem na rozvoj kompetencí, nikoliv pouze získávání vědomostí, včetně nové role učitelů.

Tento dokument pak vedl k vyhlášení Rezoluce o celoživotním učení (Resolution of lifelong learning) Evropským parlamentem v červnu 2002. V r. 2003 zaslala Evropská komise členským státům dotazník, jehož cílem byla příprava zprávy o pokroku v přípravě komplexních strategií celoživotního učení.

Výsledky byly shrnuty v materiálu *Implementing lifelong learning strategies in Europe: Progress report on the follow-up to the Council resolution of 2002 on lifelong learning* z prosince 2003 a staly se nedílnou součástí zprávy o realizaci Pracovního programu předložené v r. 2004 (viz dále). V tomto dokumentu se konstatuje, že zatímco princip celoživotního a všezivotního učení (lifelong and lifewide learning) je akceptován ve všech členských zemích, rozsah jeho integrace do praxe je velmi variabilní. Problémem je zejména to, že kompetence za různé komponenty celoživotního učení jsou rozděleny mezi různá ministerstva a úrovně státní správy. V materiálu je uvedena typologie koncepcí celoživotního učení tak, jak se uplatňují v členských státech:

- a) vysoce rozvinutá kultura celoživotního učení „od kolébky do hrobu“, široce akceptovaná, s vysokou participací, zahrnující nejen profesní přípravu, ale také osobní rozvoj a aktivní občanství, podporující rozvoj občanské společnosti, učící se organizace i zájmové vzdělávání jednotlivců;
- b) přístup orientovaný na zaměstnatelnost, založený na solidních základech počátečního vzdělávání, kde další vzdělávání je orientováno na adaptaci měnícím se výrobním procesům a strukturám, s vysokou participací veřejného sektoru i průmyslu; profesní příprava je doplněna právem na dovolenou na vzdělávání (legislativně zakotveným nebo uznaným na základě kolektivního vyjednávání), péče o osobní rozvoj je chápána jako soukromá záležitost;
- c) moderní přístup k celoživotnímu učení, který je orientován na modernizaci společnosti a ekonomiky a usiluje o změnu tradičních názorů na rozdělení života na fáze učení, práce a důchodu; je podporován především veřejnými iniciativami, ale také sociálními partnery;

- d) přístup orientovaný na sociální inkluzi, který se zabývá především těmi, jejichž počáteční vzdělávání a příprava nebyla uspokojivá a adekvátní zvláště ve vztahu k modernímu světu; prostřednictvím učení usiluje o jejich výchovu a rozvoj jejich osobních a základních dovedností tak, aby si především dokončili počáteční vzdělávání; tento přístup je podporován veřejnými orgány, ale i organizacemi občanské společnosti, které se zabývají vzděláváním dospělých.

Integrace iniciativ

Rada a Evropská komise se zavázaly k tomu, že budou jednou za dva roky hodnotit pokrok dosažený při provádění pracovního programu „Vzdělávání a odborná příprava 2010“, který zahrnuje Kodaňský proces týkající se odborného vzdělávání a přípravy a opatření v oblasti vysokoškolského vzdělávání. V únoru 2006 vyšla zpráva, která je první zprávou v tomto novém kole hodnocení pokroku „Modernizace vzdělávání a odborné přípravy: zásadní příspěvek k prosperitě a sociální soudržnosti v Evropě“. Opakovaně se zde zdůrazňuje dvojitá úloha systémů vzdělávání a odborné přípravy: sociální a hospodářská. Vzdělávání a odborná příprava jsou určujícím faktorem pro možnosti všech zemí dosáhnout vynikajících výsledků, inovací a konkurenceschopnosti. Zároveň jsou nedílnou součástí sociálního rozměru Evropy, neboť šíří hodnoty solidarity, rovných příležitostí a sociální účasti. Reformy by proto měly být i nadále zaměřeny na podporu součinnosti mezi cíli hospodářských a sociálních politik. Ve zprávě se konstatuje, že při stanovení strategií celoživotního vzdělávání bylo dosaženo pokroku, jejich provádění však stále zůstává výzvou. Zpráva upozorňuje zvláště na přetrvávající problémy, zejména v tom, že počáteční vzdělávací systémy neposkytují vždy nezbytné základy pro celoživotní učení.

Evropská rada v Bruselu v březnu 2006 proto potvrdila, že vzdělávání a odborná příprava musí být jedním z ústředních bodů lisabonského programu reform, přičemž zásadní význam bude mít program CŽU na léta 2007-2013. V této souvislosti schválil evropský parlament v říjnu 2006 návrh komise na zavedení nového akčního programu podpory celoživotního učení na období let 2007-2013. Tento program je chápán jako střešová konstrukce, která zahrnuje podprogramy, které se věnují vzdělávání od dětství až do pozdního věku. Jejich úkolem bude podporovat projekty a aktivity, které napomáhají vzájemné výměně, spolupráci a mobilitě mezi systémy vzdělávání a profesní přípravy v EU.

1.2.2 Strategické dokumenty ČR

Strategické dokumenty můžeme rozdělit na dokumenty přímo zaměřeny na otázky vzdělávání, kde je základním pilířem rozvoj celoživotního učení ve vzdělávací soustavě a dále dokumenty mající kontextový charakter, které se věnují obecnějším otázkám společenského a ekonomického rozvoje, trhu práce a lidských zdrojů. Některé dokumenty reagují přímo na iniciativy EU (konzultační proces k Memorandu, Národní lisabonský program).

Do kontextových dokumentů je zařazena Strategie udržitelného rozvoje ČR (2005), která klade velký důraz na vzdělávání, celoživotní učení, výzkum a vývoj a harmonické propojení environmentálního, ekonomického a sociálního pilíře rozvoje společnosti. Další dokumenty věnující se obecnějším otázkám celoživotního učení a ekonomickému rozvoji, trhu práce a lidských zdrojů jsou Národní strategický referenční rámec ČR 2007 – 2013, Národní lisabonský program 2005 – 2008, Strategie hospodářského růstu, Strategie regionálního rozvoje ČR, Národní inovační strategie, Národní program výzkumu a vývoje, Konvergenční program, Strategie lidských zdrojů.

Národní strategický referenční rámec ČR 2007-2013 (NSRR) zpracovaný v květnu 2006 je základním dokumentem ČR pro využívání fondů EU v letech 2007–13. Vychází z toho, že mezi pozitivní faktory se silným vlivem na dynamiku ČR bude patřit mj. rozvoj znalostí a dovedností populace. Na rozvoj CŽU je v dokumentu kladen velký důraz a je zapsán jako významný faktor při vytváření otevřené, flexibilní a soudržné společnosti, která je pro zvyšování konkurenceschopnosti jedním z důležitých předpokladů jmenovaných v dokumentu (vedle konkurenceschopné ekonomiky, atraktivního prostředí a vyváženého rozvoje území ČR a jejích regionů).

Národní lisabonský program 2005-2008 (Národní program reforem ČR) byl zpracován v říjnu 2005 na základě integrovaných hlavních směrnic pro růst a zaměstnanost pro období 2005–2008 vydaných Evropskou komisí.

Strategie hospodářského růstu zpracovaná v květnu 2005 vymezuje priority, na něž se má ČR zaměřit do r. 2013, aby se přiblížila ekonomické úrovni hospodářsky rozvinutějších zemí EU. Rozvoj lidských zdrojů, který je jednou z pěti vymezených prioritních oblastí, se prolíná vesměs realizací zbývajících priorit a podmiňuje jejich rozvoj či je na nich závislý (institucionální prostředí, zdroje financování, infrastruktura a výzkum, vývoj, inovace). Pokud jde o CŽU, tato oblast je zmiňována přes jednotlivá dílčí opatření bez celkové jednotné koncepce. Chybí požadavek na vytvoření uceleného systému CŽU.

Strategie regionálního rozvoje zpracovaná v červenci 2000 řadí rozvoj lidského potenciálu k rozhodujícím příležitostem. Pro rozvoj je významné posílení aktivní politiky zaměstnanosti a programů pro mládež, zdravotně postižené a dlouhodobě nezaměstnané, rozvoj dalšího vzdělávání a celoživotního učení v návaznosti na požadavky evropského trhu práce, optimalizace sítě a struktury škol na úrovni regionů a rozšíření přístupu k vysokoškolskému vzdělání.

Národní inovační strategie zpracovaná v r. 2004 zdůrazňuje, že předpokladem inovací je vzdělanost a vysoce kvalifikovaná práce obecně. Další vzdělávání, resp. celoživotní učení je implicitně obsaženo v celém dokumentu. Vzdělávací systém – celoživotní učení, zahrnující počáteční a další vzdělávání je označen za jednu ze čtyř složek inovačního systému vedle řídicího, finančního a podnikatelského.

Národní program výzkumu a vývoje na roky 2004–09 poskytuje veřejnou podporu účelovou a institucionální. Tematický program, který je orientován na „Moderní společnost a její proměny“, zahrnuje i podporu výzkumným projektům zaměřeným na rozvoj lidských zdrojů.

Konvergenční program na léta 2006–2008 z listopadu 2005 je několikaletý program pravidelně zpracováváný vládou a předkládaný Evropské komisi ke schválení. Určuje se v něm směřování české ekonomiky k plnění maastrihtských kritérií (kritérium veřejného deficitu, hrubého veřejného dluhu, cenové stability, stability dlouhodobých úrokových sazeb, stability kurzu měny). Program uvádí, že reformy z oblasti rozvoje vzdělávání zvýší kvalitu pracovní síly, rozšíří možnosti vzdělávání a podpoří schopnost vyrovnat se s náročnými podmínkami měnícího se trhu práce.

Strategie celoživotního učení ČR

Strategie je základním dokumentem pro ostatní průřezové a dílčí koncepce a politiky v této oblasti a představuje ucelený koncept celoživotního učení, který byl schválen vládou ČR usnesením č. 761 ze dne 11. 7. 2007. Hlavním cílem publikace, která vznikla ve spolupráci s Národním ústavem odborného vzdělávání, je posloužit jako plnohodnotný zdroj informací jak pro odbornou, tak pro širokou veřejnost. Strategie celoživotního učení ČR je rozdělena do čtyř částí. V úvodu je definováno samotné pojetí celoživotního učení, na které navazuje část analytická. Nejdůležitější je část strategická, kde jsou již definovány potřebné kroky a úkoly, které by měly vést ke zlepšení stávající situace. S tímto úzce souvisí poslední kapitola, která se zabývá provázaností vytyčených strategických směrů a návrhů opatření Strategie celoživotního učení s operačními programy ČR pro období 2007-2013. Aby byly vytyčené návrhy a opatření uvedené v praxi, připravilo MŠMT ve spolupráci s dalšími rezorty a zainteresovanými partnery implementační plán strategie celoživotního učení, který byl dopracován koncem roku 2008. Tento dokument doplňuje řadu konkrétních prováděcích opatření pro období 2009 – 2015.

V úvodu zmíněných dokumentů zaměřené na oblast vzdělávání má důležitý význam **Závěrečná zpráva z konzultačního procesu k Memorandu o celoživotním učení z r. 2001**. Zmiňuje problémy týkající se prosazování celoživotního učení pro všechny. První skupina problémů se vztahuje ke stávajícímu vzdělávacímu systému (např. míra selektivnosti, malý zájem o jednotlivce, nízká úroveň zapojení sociálních partnerů, nedostatečné financování a investice, podceňování významu rozvoje lidských zdrojů ve vzdělávání, malá podpora škol a učitelů). Druhá skupina problémů se přímo týká dalšího vzdělávání (respektive vzdělávání dospělých). Tento relativně zanedbávaný sektor vzdělávacího systému stále není dostatečně rozvinutý. Nejzávažnější slabinou je neexistence komplexního právního rámce, který by jednoznačně stanovoval odpovědnosti hlavních aktérů v dalším vzdělávání (stát, sociální partneři, obce, regiony, veřejné a soukromé instituce), umožňoval prostupnost mezi jednotlivými formami vzdělávání, zejména mezi počátečním a dalším vzděláváním, a zajišťoval efektivnost a soudržnost vzdělávací politiky, politiky zaměstnanosti a sociální politiky. Upozorňuje také na to, že existující systémové mechanismy ve vzdělávání vyhovují pouze tradičnímu vzdělávacímu systému. Musí proto být upraveny, aby plnily nové potřeby a vycházely vstříc novým klientům. (MŠMT, 2007, s. 22)

Národní program rozvoje vzdělávání - Bílá kniha, schválený vládou v r. 2001 se zabývá především rozvojem vzdělávací soustavy, avšak se zřetelem k celoživotnímu učení. Zdůrazňuje, že realizace konceptu celoživotního učení neznámá jenom rozšíření existujícího vzdělávacího systému o sektor dalšího vzdělávání. Jde o mnohem více, o zásadní změnu pojetí, cílů a funkce vzdělávání, kdy všechny možnosti učení, ať již v tradičních vzdělávacích institucích či mimo ně, jsou chápány jako jediný celek. V tomto duchu je pak formulována i jedna z hlavních strategických linií: „**Vzdělávání pro každého po celý život**“. Je zaměřena na uspokojování vzdělávací potřeby dětí, mládeže a dospělých odpovídajícím usměrňováním kapacit ve školách a dalších vzdělávacích zařízeních tak, aby byla zajištěna dostupnost všech úrovní vzdělávání a poskytována spravedlivá příležitost k maximálnímu rozvoji různorodých schopností všech jedinců v průběhu celého života. (MŠMT, 2007, s. 22)

Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky na období 2015-2020 pevně určuje nutnost rozvoje celoživotního učení jako podmínku ekonomického a společenského rozvoje. Celoživotní učení je nadřazeným pojmem pro počáteční a další vzdělávání. Záměr se zabývá i otázkami dalšího vzdělávání, kde akcentuje především podporu tvorby Národní soustavy kvalifikací a zákon o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání. Stanovuje hlavní cíle regionálního vzdělávání, a to zejména: zvýšení dostupnosti předškolního vzdělávání a povinný poslední ročník předškolního vzdělávání, zkvalitnění 2. stupně základního vzdělávání, podpora středního odborného školství, přiměřený rozvoj sítě škol a školských zařízení vzhledem k dlouhodobé uplatnitelnosti absolventů ve společnosti a na trhu práce a kariérní systém a standard profese učitele.

Strategie digitálního vzdělávání do roku 2020 rozpracovává priority Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2020 pro digitální prostředí a byla přijata vládou 12. listopadu 2014 jako usnesení vlády ČR č. 927/2014. Digitálním vzděláváním rozumíme zjednodušeně takové vzdělávání, které reaguje na změny ve společnosti související s rozvojem digitálních technologií a jejich využíváním v nejrůznějších oblastech lidských činností. Zahrnuje jak vzdělávání, které účinně využívá digitální technologie na podporu výuky a učení, tak vzdělávání, které rozvíjí digitální gramotnost žáků a připravuje je na uplatnění ve společnosti a na trhu práce, kde požadavky na znalosti a dovednosti v segmentu informačních technologií stále rostou.

MŠMT v přímé návaznosti na vládní usnesení k rozvoji ICT ve vzdělávání z října 2008 přijalo akční plán Škola pro 21. století, který neřeší jen technologické a technické aspekty ICT, ale především stěžejní oblast rozvoje - pomoc a motivaci pedagogickým pracovníkům v regionálním školství při využívání moderních technologií v pedagogické činnosti.

Strategie vzdělávací politiky 2020 je klíčovým dokumentem a zároveň podmínkou pro čerpání prostředků z Evropské unie. Dokument obsahuje tři klíčové priority. Tou první je snižování nerovnosti ve vzdělávání. Druhou je podpora kvalitní výuky učitele, s čímž souvisí dokončení a zavedení kariérního systému či posílení kvalitní výuky budoucích pedagogů na vysokých školách. Třetí prioritou je odpovědné a efektivní řízení vzdělávacího systému.

2 Etapy celoživotního vzdělávání

Celé pojetí celoživotního vzdělávání je zde rozděleno na etapy, které je možné chápat z pyramidálního pojetí, obr. 1 (Veteška, 2014). Etapami, které odborná literatura uvádí, je myšleno další možné dělení této problematiky. Jedná se o dvě základní etapy, počáteční a další vzdělávání. V počátečním vzdělávání je zahrnuto období od předškolního (preprimárního) vzdělávání až po vzdělávání terciální a je tím myšleno vzdělávání z formálního hlediska. Další vzdělávání je chápáno jako neformální vzdělávání dospělých, mezi které patří profesní, občanské nebo zájmové vzdělávání. Etapy na sebe navazují. Není vyloučeno, že jednotlivé etapy se mohou vzájemně prolínat. To znamená, že střední a terciální vzdělávání může být jinde chápáno jako další formální vzdělávání dospělých a naopak, další vzdělávání může být jinde chápáno jako počáteční vzdělávání např. v rámci vzdělávání středního. celkové pojetí tohoto rozdělení je možné také chápat podle toho, s jakým cílem jedinec další neformální vzdělávání vyhledává. Můžeme například chápat, že profesní vzdělávání je nejčastějším způsobem vyhledáváno v rámci počátečního vzdělávání. Děti a mladiství pokračují po ukončení povinné školní docházky ve škole, která připravuje studenty na konkrétní profesi. Naopak zájmové vzdělávání můžeme chápat také v rámci univerzit 3. věku, které nemají za cíl profesní připravenost, ale zmiňovaný zájem v obohacení informacemi.

Obr. 1: Pyramidální pojetí celoživotního vzdělávání – aplikace na podmínky ČR (Průcha, Veteška, 2012, s.53).

2.1 Počáteční vzdělávání

Je první etapou celoživotního učení, která zahrnuje předškolní vzdělávání (preprimární stupeň, ISCED 0), základní vzdělávání (primární a nižší sekundární stupeň, ISCED 1, 2), střední vzdělávání (vyšší sekundární stupeň, ISCED 3) a terciární vzdělávání (ISCED 5). Týká se dětí a mládeže, částečně ale i dospělých v případě, že se jedná o formální doplnění stupně vzdělání. Počáteční vzdělávání může být ukončeno po splnění povinné školní docházky, kdy jednotlivci již mohou vstupovat na trh práce. V mezinárodním srovnání je situace v České republice mnohem příznivější než v řadě jiných zemí, pokud jde o podíl osob s dosaženým počátečním vzděláním, které se dále nevzdělávají. Pracovníci jen se základním stupněm vzdělání tvoří pouze 4,9 % (v roce 2010) z počtu všech zaměstnanců. (Průcha, Veteška, 2012, s. 203)

2.1.1 Předškolní vzdělávání

Je první etapou vzdělávacího organizovaného systému pro děti zpravidla od 3 do 6 let věku. Podle mezinárodní klasifikace se jedná o zařazení ISCED 0, vzdělávání v raném dětství. Pro předškolní vzdělávání platí od loňského roku novela školského zákona, která určuje povinné plnění tohoto vzdělávání poslední rok před nástupem do základního vzdělávání. Toto povinné plnění vychází z novely zákona č. 561/2004. Sb., §33.

Mateřská škola

V předškolním vzdělávání se setkáváme s termínem mateřská škola. Jedná se o typ školy zajišťující vzdělávání v raném dětství v mezinárodním zařazení ISCED 0. V některých zemích je součástí formálního školního systému, v jiných zemích může znamenat předškolní zařízení opatrovatelskou péčí.

V mateřské škole jsou vzdělávány děti ranného věku, zpravidla od 3 do 6 let, nejdříve však od 2 let a jedná se o organizovaný systém ve vzdělávání. Mateřské školy vzdělávají podle školního vzdělávacího programu. Poslední rok před nástupem školní docházky je povinný.

Hlavním cílem předškolního vzdělávání je podpora rozvoje osobnosti a vytvoření předpokladů pro základní vzdělávání. Popis cíle předškolního vzdělávání je daný školským zákonem v § 33. *„Předškolní vzdělávání podporuje rozvoj osobnosti dítěte předškolního věku, podílí se na jeho zdravém citovém, rozumovém a tělesném rozvoji a na osvojení základních pravidel chování, základních životních hodnot a mezilidských vztahů. Předškolní vzdělávání vytváří základní předpoklady pro pokračování ve vzdělávání. Předškolní vzdělávání napomáhá vyrovnávat nerovnoměrnosti vývoje dětí před vstupem do základního vzdělávání a poskytuje speciálně pedagogickou péči dětem se speciálními vzdělávacími potřebami“.*

Zřizovatel mateřské školy může být stát, kraj, obec nebo svazek obcí, privátní osoba. Povinné předškolní vzdělávání v ČR se vztahuje na státní občany České republiky, na občany jiného členského státu Evropské unie a jiné cizince, kteří na území České republiky pobývají déle než 90 dnů. Předškolní vzdělávání má formu pravidelné denní docházky v pracovních dnech. Plnění povinnosti tohoto vzdělávání jiným způsobem lze individuálním vzděláváním dítěte bez pravidelné denní docházky, ve třídě přípravného stupně základní školy nebo vzdělávání v zahraniční škole na území České republiky, ve které ministerstvo povolilo plnění povinné školní docházky.

2.1.2 Základní vzdělávání

Základní vzdělávání je stupeň vzdělání získaný úspěšným ukončením vzdělávacího programu a v současné době je druhou etapou vzdělávání, které se povinně účastní každé dítě v ČR. Toto vzdělání je ukotveno zákonem č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném vzdělávání, a to § 36 – 56.

Základní vzdělávání se uskutečňuje na základní škole, škole, třídě, oddělení nebo studijní skupině zřízené podle § 16 odst. 9 školského zákona, na nižším stupni víceletých gymnázií a konzervatoří v osmiletém oboru vzdělání tanec. Základní vzdělávání lze na prvním i na druhém stupni uskutečňovat také formou individuálního vzdělávání.

Pro osoby, které nezískaly základní vzdělání, může základní a střední škola po projednání se zřizovatelem a krajským úřadem organizovat v souladu s rámcovým vzdělávacím programem základního vzdělávání kurzy pro získání základního vzdělání.

Cílem základního vzdělávání je vytvoření základů pro celoživotní učení. Popis cíle základního vzdělávání je daný školským zákonem v § 44. *„Základní vzdělávání vede k tomu, aby si žáci osvojili potřebné strategie učení a na jejich základě byli motivováni k celoživotnímu učení, aby se učili tvořivě myslet a řešit přiměřené problémy, účinně komunikovat a spolupracovat, chránit své fyzické i duševní zdraví, vytvořené hodnoty a životní prostředí, být ohleduplní a tolerantní k jiným lidem, k odlišným kulturním a duchovním hodnotám, poznávat své schopnosti a reálné možnosti a uplatňovat je spolu s osvojenými vědomostmi a dovednostmi při rozhodování o své další životní dráze a svém profesním uplatnění.“*

Základní škola

Základní škola je v České republice i ve světě nejrozšířenější typ školy poskytující základní stupeň vzdělávání dětem a mládeži v mezinárodní úrovni ISCED 1 (primární vzdělávání) – ISCED 2 (nižší sekundární vzdělávání). V ČR má základní škola devět ročníků rozdělených na dva stupně. První stupeň ZŠ je první až pátý ročník, druhý stupeň je ročník pátý až devátý. Podle zákona č. 561/2004 Sb. je absolvováním základní školy splněna povinná školní docházka.

Po ukončení pátého nebo sedmého ročníku základní školy je umožněn žákům přechod na víceletá gymnázia. Zřizovatelem základní školy může být obec, kraj, soukromý subjekt (právnícká osoba) nebo církev.

Děti se v základní škole vzdělávají podle Rámcového vzdělávacího programu (RVP) pro základní vzdělávání v souladu se školským zákonem. RVP je základním dokumentem pro tvorbu Školního vzdělávacího programu, které vypracovávají samotné školy. Povinnosti školy při realizaci školních vzdělávacích programů jsou stanoveny v § 5 a 7 školského zákona.

Základní školy jsou v naprosté většině zřízené obcemi. Zřizovatelem základní školy může dle legislativy být také MŠMT, kraj, svazek obcí, církev nebo soukromá osoba.

Typy a druhy základních škol

Česká školní inspekce (ČŠI) rozlišuje ve svých dokumentech, konkrétně ve výročních zprávách, typy základních škol na základní školy, základní školy speciální, víceletá gymnázia a konzervatoře. Podle mezinárodní klasifikace pak ČŠI hovoří o základních školách umožňující primární a nižší sekundární vzdělávání.

Vedle standartních základních škol působí v ČR ještě základní školy s rozšířenou výukou některých vzdělávacích oborů (předmětů), speciální základní školy pro děti se zdravotním znevýhodněním a praktické školy pro děti s lehkým mentálním postižením.

Základní školy lze dále dělit podle typu organizace základní školy na plně organizované, tj. ty, které mají všech devět ročníků, nebo základní školy neúplně organizované (školy s prvním stupněm nebo malotřídní základní školy).

Budoucnost základních škol

Modely základních škol podle OECD popisují možné scénáře vývoje školy budoucnosti. Tyto scénáře přináší projekt OECD Schooling for tomorrow (2001, cit. podle Černý, Greger, Walterová, Chvál, 2010, s. 96). Scénáře přesahují hranice vládních cyklů vzdělávací politiky a ukazují možné směry vývoje školy v následujících 15–20 letech. Podle zmíněného projektu existují tři různé směry vývoje:

1. udržení současného stavu instituce školy,
2. posilování společenské role současné školy,
3. descolarizační scénáře předpokládající úplný zánik instituce školy, jak ji známe dnes.

Model posílení role školy, tedy druhý směr, vychází z předpokladu širokého společenského konsenzu ohledně významu školního vzdělávání jako účinného nástroje proti sociální fragmentaci a ztrátě stěžejních společenských hodnot. Tento přístup má dva scénáře – škola budoucnosti jako centrum komunity a škola budoucnosti jako učící se organizace, která zvyšuje svou kvalitu tím, že odpovídá na potřeby rozvíjející se společnosti vědění.

Dojde-li k jakémukoliv scénáři vývoje školy, tato instituce prochází transformací a získává autonomii v realizaci svého poslání – vzdělávat pro 21. století.

2.1.3 Střední vzdělávání

Termín střední vzdělávání je ukotven zákonem č. 561/2004 Sb., v § 57–85. Ten v § 58 rozlišuje tři stupně středního vzdělávání. Střední vzdělání, střední vzdělání s výučním listem a střední vzdělání s maturitní zkouškou.

Střední vzdělávání je získané v jednoletých až dvouletých programech zakončené vysvědčením o závěrečné zkoušce nebo kvalifikací pomocného pracovníka. V mezinárodní klasifikaci platí úroveň ISCED 2C.

Střední vzdělávání s výučním listem jsou střední odborná učiliště na úrovni ISCED 3C. Žák získává tento stupeň vzdělání úspěšným ukončením vzdělávacího programu v délce 2 nebo 3 let denní formy vzdělávání nebo vzdělávacího programu zkráceného studia pro získání středního vzdělání s výučním listem.

Střední vzdělání s maturitní zkouškou žák získá úspěšným ukončením vzdělávacích programů šestiletého nebo osmiletého gymnázia, vzdělávacího programu v délce 4 let denní formy vzdělávání, vzdělávacího programu nástavbového studia v délce 2 let denní formy vzdělávání nebo vzdělávacího programu zkráceného studia pro získání středního vzdělání s maturitní zkouškou. V mezinárodní úrovni se jedná o ISCED 3A a 3B. Toto vzdělávání poskytují gymnázia, lycea, konzervatoř, střední odborná škola).

Pro všechny tři stupně středního vzdělávání se často používá synonymum středoškolské vzdělávání. To se používá v běžném vyjadřování, avšak není oficiálním termínem. Obvykle se vztahuje jen ke vzdělávání s maturitou.

Česká republika překračuje v podílu osob s dosaženým středním vzděláním většinu zemí Evropské unie. V ČR činí podíl těchto osob (ve věku 20 – 24 let) 92% zatímco průměr států Evropské unie činí 79%. Cíl do budoucna je dosáhnout 85 %. (Průcha, 2012. s. 243)

Cílem středního vzdělávání je rozvíjení vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot získané v základním vzdělávání důležité pro osobní rozvoj jedince. Má poskytovat obsahově širší všeobecné vzdělání nebo odborné vzdělání spojené se všeobecným vzděláním a upevňovat jejich hodnotovou orientaci. Střední vzdělávání dále vytváří předpoklady pro plnoprávný osobní a občanský život, samostatné získávání informací a celoživotní učení, pokračování v navazujícím vzdělávání a přípravu pro výkon povolání nebo pracovní činnosti.

2.1.4 Terciární vzdělávání

Terciární vzdělávání zahrnuje široký sektor vzdělávací nabídky, která následuje zpravidla po ukončeném středním vzdělávání s maturitní zkouškou. Poskytuje specializované odborné nebo umělecké vzdělávání. Člení se na vzdělávání vysokoškolské, úroveň ISCED 5A a vyšší odborné, úroveň ISCED 5B. Vysokoškolské vzdělávání poskytují vysoké školy v oborech strukturovaných na bakalářské studium a magisterské studium.

2.2 Další vzdělávání

Další vzdělávání je druhou etapou celoživotního učení. Probíhá po dosažení určitého stupně formálního vzdělávání nebo po opuštění vzdělávacího systému či po prvním vstupu na trh práce.

Pro jednotlivce je význam dalšího vzdělávání ve společnosti vysoká, proto je toto vzdělávání legislativně zakotveno, zejména v zákonu č. 179/2006 Sb., o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání. Tímto zákonem se další vzdělávání stává také zdrojem pro získávání uznávaných kompetencí a kvalifikací.

Pokud je další vzdělávání poskytováno formálním charakterem, realizované ve vzdělávacích systémech středních a vysokých škol, je toto vzdělávání chápáno v rámci počátečního vzdělávání.

Další vzdělávání je neformálním způsobem nabízeno v institucích školního i mimoškolního vzdělávání. Je zaměřeno na různorodé spektrum vědomostí, dovedností a kompetencí důležitých pro uplatnění se jedince v osobnostním, občanském a profesním životě.

Další vzdělávání můžeme dále rozčlenit na:

Profesní vzdělávání

Zahrnuje všechny formy profesního vzdělávání a odborné přípravy v rámci počátečního, formálního vzdělávání a všechny formy vzdělávání dospělých spojené s výkonem povolání či zaměstnání. Cílem je rozvíjet postoje, znalosti a schopnosti, požadované pro výkon určitého povolání. Je realizováno ve vzdělávacích institucích, profesních sdruženích i v samotných podnicích.

Občanské vzdělávání

Je zaměřené na formování vědomí práv a povinností osob v jejich rolích občanských, politických, společenských i rodinných. Jedná se o způsoby, jak tyto role zodpovědně a účinně naplňovat. Zahrnuje vzdělávání ve veřejných otázkách, orientované na uspokojování společenských potřeb, uspokojování zájmů občanů, na zkvalitňování života a na vytváření skupinové integrity. Vytváří předpoklady pro kultivaci člověka jako občana, pro jeho adaptaci na měnící se společenské, ekonomické a politické podmínky. Zahrnuje problematiku etickou, estetickou, historickou, právní, ekologickou, všeobecně vzdělávací, zdravotnickou, tělovýchovnou, filozofickou, náboženskou, politickou, občanskou a sociální. Jedinec se učí pozitivně chápat základní principy, na nichž spočívají zákony a společenské normy.

Zájmové vzdělávání

Souhrn výchovně vzdělávacích, poznávacích, rekreačních a dalších systematických i jednorázových aktivit a činností. Směřuje k účelnému naplnění volného času a umožňuje lidem získat vědomosti a dovednosti mimo školní vzdělávání. Mezi charakteristické znaky patří zájem jedince, volný čas, dobrovolnost, svoboda výběru, volný čas, dobrovolnost, svoboda výběru, pestrost nabídky, uspokojování potřeb, otevřenost a aktivita.

Tuto formu vzdělávání poskytují jednak školy a školské zařízení, dále mimoškolní instituce jako například nadace, odbory, podniky aj. Dále instituce neformálního charakteru jako knihovny, muzea, galerie aj. Podle obsahu jsou nabízeny typy zájmového vzdělávání: kulturní a estetická výchova, pohybová a sportovní výchova, zdravotní výchova, enviromentální výchova, vědecko-technické vzdělávání, jazykové vzdělávání, náboženská a duchovní výchova. (Průcha, 2012, s. 280)

3 Vzdělávání dospělých

Pojem vzdělávání dospělých zahrnuje v rámci formálního i neformálního vzdělávání veškeré vzdělávací aktivity realizované dospělými jedinci. V oblasti formálního vzdělávání jde o získávání určitého stupně vzdělávání ve školském systému v rámci počátečního vzdělávání. Mnohem větší spektrum vzdělávacích příležitostí nabízí neformální vzdělávání v konceptu celoživotního vzdělávání.

Nejčastější motivací vzdělávání dospělých je profesní růst, ekonomický a společenský prospěch, uspokojení rozmanitých potřeb a zájmů, vnější očekávání kladené na jedince. (Průcha, Veteška, 2012, s. 275)

V souvislosti se vzděláváním dospělých se setkáváme s pojmem **Andragogika**. Jedná se o vědní obor v systému věd o výchově a vyučování, zaměřený na veškeré aspekty vzdělávání a učení se dospělých. Autor Beneš ve své publikaci *Andragogika* (2014) vysvětluje andragogiku jako doprovázení člověka při jeho cestě za vzděláním, poznáním a pochopením světa. Definuje dva významy. Jedná se o nauku, která označuje správný přístup k učícímu se dospělému, druhý význam je specifická součást veškerého myšlení o výchově, vzdělávání a učení se ve studijním oboru. Setkáváme se s chápáním tohoto pojmu a jeho významem také jako adekvátní metody vzdělávání dospělých.

Andragogická věda má svá specifika. První specifikum je, že jsou výrazně orientovány na podporu praxe, na produkci prakticky využitelného vědění. Druhé specifikum je mnohooborovost andragogického bádání a využívání poznatků a metod příbuzných oborů.

Samostatnost andragogické vědní disciplíny vysvětluje M. Beneš v několika bodech (M. Beneš, s. 34, Andragogika): „*Je to vědní obor, který se na „plný úvazek“ zabývá učícím se dospělým. Jenom andragogika se zaměřuje na procesy učení v reálných situacích a na otázky rozvoje cílů, obsahů, metod a evaluace učení se dospělých ve společenském a historickém kontextu.*“

Univerzita třetího věku

Tento typ (U3V) studia je součástí celoživotního vzdělávání. Jedná se o vzdělávání seniorů a v Andragogickém slovníku (Průcha, Všetečka 2012) je popsán tento typ jako nejnáročnější formu vzdělávání seniorů. Toto vzdělávání totiž umožňují oficiálně uznávané instituce na vysokoškolské úrovni v různých oborech a oblastech. Vzdělávání má charakterech osobnostního rozvoje, nikoliv profesní přípravy.

Cílem je seznámit seniory s novými vědeckými poznatky z různých oblastí, prohloubit jejich sebepoznání a pomoci jim získat informace a znalosti, které jim pomohou v orientaci ve stále složitějším měnícím se sociálním a hospodářském prostředí. Jedná se o univerzitní systematické vzdělávání. Z dalších funkcí U3V je zmiňována výrazná sociální funkce a motivace seniorů k další aktivitě.

Programy U3V jsou většinou určeny zájemcům, kteří dosáhli důchodového věku a mají střední vzdělání s maturitní zkouškou. Absolventům univerzity se vydává osvědčení.

Instituce a organizace pro vzdělávání dospělých

Celoživotní, zejména další vzdělávání dospělých probíhá v různém institucionálním, organizovaném nebo i neorganizovaném prostředí. Buď jsou to přímo zřízená školská pracoviště nebo další instituce a organizace. Významné místo v ČR má **Národní institut pro další vzdělávání**, pro který je hlavním posláním celorepubliková podpora pedagogických pracovníků jak školských zařízení, tak zařízení pro zájmové vzdělávání. Prioritou této organizace je zajištění a realizace úkolů vyplývajících z priorit vzdělávací politiky ČR a systematická profesní podpora všech pedagogických pracovníků. Tento institut nabízí široké možnosti vzdělávacích programů, které vycházejí z prioritních témat, rezortních projektů a specifických úkolů MŠMT z oblasti vzdělávací politiky.

Nabízené jsou také konference a významné akce, při kterých se na celostátní úrovni setkávají a vyměňují zkušenosti učitelé, ředitelé škol a školských zařízení, odborníci z akademické sféry a různých institucí od nás i ze zahraničí. Témata těchto odborných setkání zahrnují jak priority vzdělávání, tak specifické oblasti týkající se různých cílových skupin pedagogických pracovníků. Kromě výše popsaného nabízí organizace užitečné aplikace, publikace a další informace pro získávání zkušeností a nových poznatků.

Významnou organizací a institucí pro vzdělávání dospělých v oblasti Středočeského kraje je přímo krajem zřízená příspěvková organizace **Vzdělávací institut Středočeského kraje (VISK)**. Je zřízená za účelem poskytování veřejně prospěšné činnosti v oblasti vzdělávání dospělých. Tato instituce nabízí vzdělávací aktivity prostřednictvím sedmi regionálních pracovišť vzdělávacích středisek. Institut disponuje širokou vzdělávací nabídkou cílenou k věkovým skupinám, profesnímu nebo jinému dalšímu vzdělávání. Jedná se konkrétně o další profesní vzdělávání, rekvalifikace, projektovou činnost, také o mezinárodní aktivity. V nabídce je vzdělávání seniorů – Akademie třetího věku. Tato instituce je významná pro oblast celoživotního vzdělávání, protože splňuje možnosti v rámci formálního a neformálního vzdělávání. V rámci neformálního vzdělávání jsou i projekty nabízené jako kurzy na zakázku nebo preventivní programy.

PRAKTICKÁ ČÁST

4 Výzkumné šetření

4.1 Stanovení výzkumného problému

Cílem bakalářské práce je zjistit, jak, a jakým způsobem je celoživotní vzdělávání dospělých na základních školách ve Středočeském kraji umožněno.

Na základě cíle byly stanoveny dvě hypotézy:

1. Na základních školách ve Středočeském kraji je poskytováno celoživotní vzdělávání.
2. Základní školy ve Středočeském kraji poskytují další možnosti vzdělávání dospělých.

Výzkumná zjištění mají potvrdit či vyvrátit výše uvedené hypotézy. Současně mají objasnit, jakým způsobem je umožněn rozsah celoživotního vzdělávání na konkrétních základních školách a jaké jsou možnosti pro další vzdělávání dospělých. Zjištění, potvrzená fakta a informace, a příklady dobré praxe jsou základním podkladem pro vytvoření funkčních modelů celoživotního vzdělávání na základních školách, které jsou konkrétním přínosem této práce.

4.2 Metody a techniky sběru dat

Jedná se o kvantitativní výzkum, kdy na začátku práce byl formulován cíl a dále byly formulovány hypotézy (předpoklady), které mají následné metody sběru dat potvrdit a zjistit rozsah jejich možností.

Počáteční metodou výzkumu byla zvolena **sekundární analýza dat**, která zjišťuje celkový počet základních škol ve Středočeském kraji, typy základních škol a jejich zřizovatele. Záměrem bylo zmapovat všechny typy základních škol a počty těchto typů. Následně jsou školy vyříděny podle zřizovatele, aby bylo zjištěno, zda má zřizovatel vliv na rozšíření možnosti celoživotního vzdělávání na patřičné škole. Zdrojem pro tuto analýzu jsou statistická data Českého statistického úřadu, rejstříky škol a školských zařízení.

Po této počáteční metodě analýzy dat následuje **dotazníkové šetření**. To je zvoleno formou elektronického dotazování typu předem připravených a pečlivě formulovaných otevřených otázek. Otázky jsou promyšleně seřazeny, dotazovaná osoba odpovídá písemně, byla umožněna i volba přímého telefonického dotazování. Toto šetření poměrně rychle zjišťuje rozsah dalšího vzdělávání, které není ukotveno v rámci středoškolského vzdělávání, nepatří k formálnímu vzdělávání, nelze zjistit ze statistických dat. Cílem je zjištění co největšího množství informací týkající se dalšího vzdělávání dospělých a rychlost v získání těchto dat. Tato metoda zajišťuje zmapování a přehled, který není vyčíslen, pouze popsán v kategorizaci jednotlivých odpovědí.

Na základě předchozích metod šetření následuje **studie interních dokumentů** ve sledovaných indikátorech. Pro tuto metodu byly vytipovány školy na základě specifikovaných indikátorů, které prokazatelně umožňují celoživotní vzdělávání v širším rozsahu. Dokumenty jsou Výroční zprávy jednotlivých škol, které jsou v závěru tohoto šetření srovnávány.

Rozhovor je zde využit už jen jako doplňková metoda, která detailně zjišťuje možné záměry celoživotního vzdělávání přesahující rámec funkce základní školy. V rozhovorech jsou detailně diskutovány otázky, které byly užity v elektronickém dotazování.

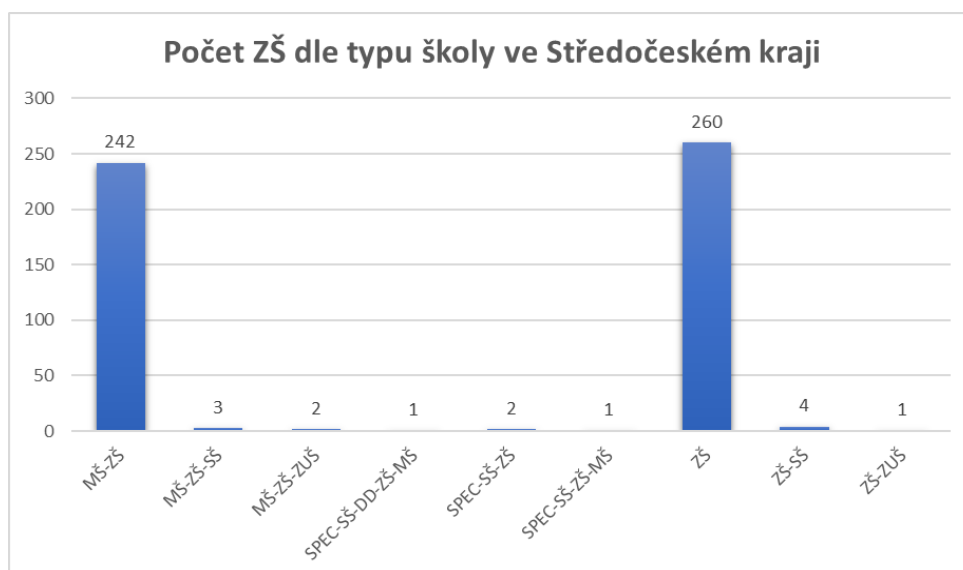
Vymezení objektu šetření

K šetření byly využity statistické údaje, rejstříky škol a školských zařízení, webové stránky KÚ, MŠMT, ČSÚ, ČŠI, webové stránky škol. Elektronické dotazování bylo směřováno ředitelům škol (vedení školy). S žádostí o rozhovor byly osloveny školy, které prokazatelně naplňovaly cíle celoživotního vzdělávání přesahující rámec základní školy.

4.3 Výsledky výzkumného šetření

K **sekundární analýze dat** bylo využito studium publikace Úvod do sociologického výzkumu (Jeřábek, s. 1993). Zdrojem pro tuto analýzu byly zejména data Českého statistického úřadu, které byly dále analyzovány do třech grafů. Graf č. 1 ukazuje počty základních škol podle jednotlivých typů. (ČSÚ, 1. 2. 2018). Přičemž za typ školy je považován rozsah možností CŽV v rámci subjektu (objektu) školy.

Graf 1: Základní školy podle zřízeného typu

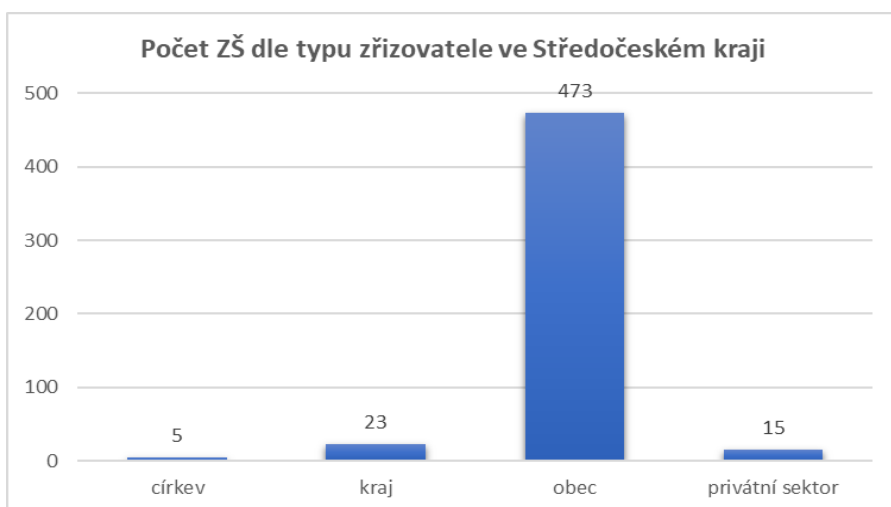
Celkový počet základních škol ve Středočeském kraji je 516. V údajích bylo zjištěno a grafem č. 2 znázorněno, že je v kraji celkem 9 typů základních škol. Nejvíce je základních škol, které jsou klasické, nepřesahující rámec základního vzdělávání. Následuje druhý nejvyšší počet škol, které jsou zřízené jako mateřská a základní škola, tzn., že celoživotní vzdělávání je ve škole nabízeno nejen v rámci základního vzdělávání, ale splňuje i předcházející preprimární vzdělávání. V počtu jednotek jsou pak vyčísleny další typy škol, které taktéž přesahují rámec základního vzdělávání a v rámci celoživotního vzdělávání jsou rozšířeny o střední stupeň vzdělávání.

Je nutné připomenout, že funkci dalších možností formálního vzdělávání netvoří základní škola v rámci své funkce, ale další možnosti jsou v rámci daného zřízeného subjektu při základní škole. Školy nabízející širší rozsah celoživotního vzdělávání jsou chápány v rámci objektu školy.

Střední stupeň vzdělávání nabízí celkem 11 škol zřízené také jako základní škola a střední škola. Dále jsou klasické základní školy rozšířené o umělecké vzdělávání.

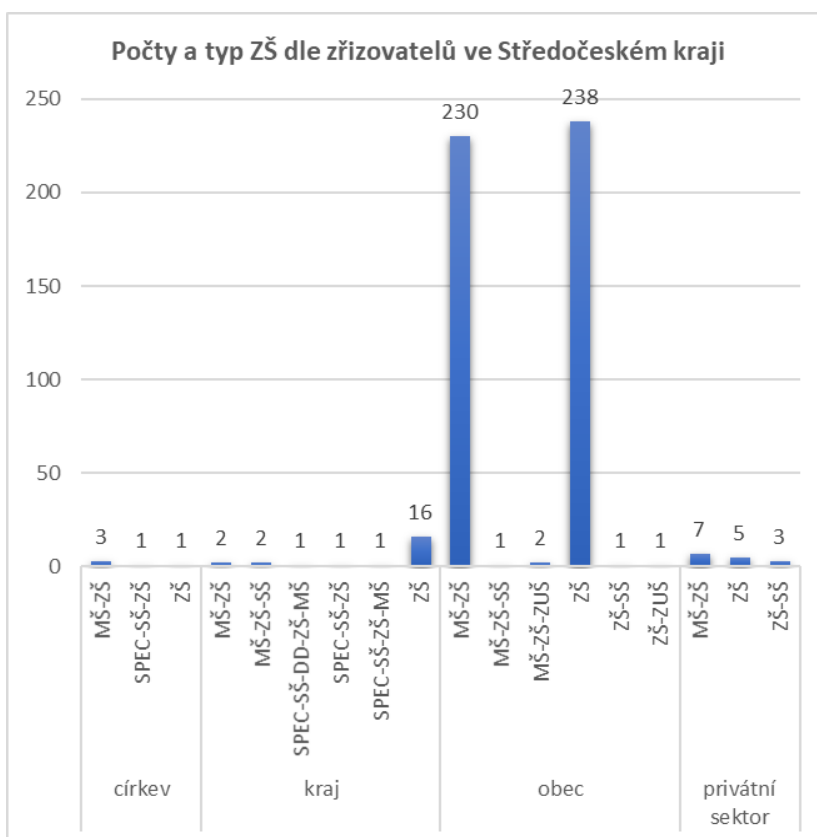
Graf č. 2 ukazuje počty škol podle jejich typu zřizovatele. Tento údaj zjistil, že ve Středočeském kraji nejsou základní školy zřízené MŠMT a svazkem obcí.

Graf 2: Počty škol podle typu zřizovatele ve Středočeském kraji

Graf č. 3 znázorňuje další informace týkající se typu zřizovatele, které mohou pomoci zjistit, zda má zřizovatel vliv na typ zřizované školy a zda zřizovatel také ovlivňuje rozsah celoživotní vzdělávání na základních školách v rámci dalších zřizovaných subjektů.

Graf 3: Počty a typ škol dle zřizovatele ve Středočeském kraji

Ze zjištěných dat lze říci, že zřizovatel nemá jednoznačný vliv na zřízení typu školy. Ale například není v zájmu zřizovatele privátního sektoru a obce zřizovat speciální základní školy pro děti se zdravotním znevýhodněním a praktické školy pro děti s lehkým mentálním postižením, protože těmito subjekty ve Středočeském kraji základní školy nejsou zřízeny vůbec. Naopak toto vzdělávání zajišťuje kraj a církve.

Jak již bylo zmíněno, střední stupeň vzdělávání nabízí celkem 11 základních škol. Těchto 11 škol nabízí větší rozsah celoživotního vzdělávání. Školy jsou zřízené jako základní škola a střední škola plní každá svou funkci dle zákona. Dá se říci, že na tyto základní školy je navázáno dalším vzděláváním, které je formálního charakteru. V následující tabulce jsou školy jmenovány spolu s dalším ukazatelem (indikátorem) typu zřizovatel, typ školy a umístění. Opět jsou tyto ukazatele použity z důvodu zjištění, zda tyto indikátory mají vliv na rozsah celoživotního vzdělávání.

Tabulka 2: Základní školy s navazujícím stupněm vzdělání typu středních škol

Základní školy s navazujícím stupněm vzdělání typu středních škol			
Okres	Zřizovatel	Typ	Název
Benešov	obec	ZŠ-SŠ	Základní škola a Praktická škola Benešov, Konopišťská 386
Příbram	obec	MŠ-ZŠ-SŠ	Waldorfská škola Příbram - mateřská škola, základní škola a střední škola
Kolín	kraj	MŠ-ZŠ-SŠ	Základní škola, Mateřská škola a Praktická škola Kolín, příspěvková organizace
Nymburk	kraj	SPEC-SŠ-DD-ZŠ-MŠ	Dětský domov, Praktická škola, Základní škola a Mateřská škola Nymburk, příspěvková organizace
Praha-východ	kraj	SPEC-SŠ-ZŠ	Základní škola a Praktická škola, Kostelec nad Černými lesy, K Jatkám 748
Příbram	kraj	MŠ-ZŠ-SŠ	Odborné učiliště, Praktická škola, Základní škola a Mateřská škola Příbram IV, příspěvková organizace
Rakovník	kraj	SPEC-SŠ-ZŠ-MŠ	Základní škola, Mateřská škola a Praktická škola Jesenice, příspěvková organizace
Kutná Hora	církev	ZŠ-SPEC-SŠ	Základní škola speciální a praktická škola Diakonie ČCE Čáslav
Praha-východ	privátní sektor	ZŠ-SŠ	OPEN GATE - gymnázium a základní škola, s.r.o.
Praha-západ	privátní sektor	ZŠ-SŠ	Sunny Canadian International School - Základní škola a Gymnázium, s.r.o.
Kladno	privátní sektor	ZŠ-SŠ	1. kladenská soukromá střední škola a základní škola (1. KŠPA), s.r.o.

Školy zřízené nejen jako základní školy, ale školy, které umožňují nejširší rozsah celoživotního vzdělávání v rámci jednoho objektu jsou v největším počtu pěti zřízené krajem. Na dalším stupni vzdělávání pokračujícím po základní škole má hned jako druhý zájem privátní sektor. Možné důvody tohoto zájmu vyvstaly z rozhovorů, které jsou níže podrobně rozepsány. Nebyl zjištěn žádný vliv na typu zřízené školy z hlediska umístění.

Po počáteční metodě analýzy dat následovalo **dotazníkové šetření**. To je voleno formou **elektronického dotazování typu otevřených otázek**. Toto šetření je zvoleno pro poměrně rychlé a ekonomické shromažďování dat od velkého počtu respondentů. Šetření zjišťuje rozsah dalšího vzdělávání dospělých, které není ukotveno v rámci formálního středoškolského vzdělávání a nelze zjistit ze statistických dat. Cílem je zjištění co největšího množství informací týkající se dalšího vzdělávání neformálního charakteru a rychlost v získání těchto dat. Výsledkem je zmapování rozsahu vzdělávání a přehled, který není vyčíslen, ale popsán v kategorizaci jednotlivých odpovědí.

Formou emailové korespondence byl rozeslán dotazník na všech 561 základních škol ve Středočeském kraji. Stručné dotazy vycházely z výzkumných předpokladů. Byly pečlivě zvoleny tak, aby zjistily konkrétní, faktické informace v co nejširší škále pro naplňování možností celoživotního vzdělávání, které jsou cílem bakalářské práce.

Z tohoto důvodu byly v tomto dotazování zvoleny otevřené dotazy.

1. Je umožněno další vzdělávání dospělých na vaší základní škole?
2. Týká se další vzdělávání jen pedagogických pracovníků nebo jsou u vás možnosti dalšího vzdělávání i pro veřejnost?
3. Co vás vedlo k možnostem dalšího vzdělávání dospělých na základní škole?
4. Jakou formou je vzdělávání poskytováno?
5. Zjišťujete předběžný zájem o danou formu nebo předmět vzdělávání?
6. Jaké jsou předměty dalšího vzdělávání?
7. Jaká je zpětná vazba?
8. Jaký to má přínos pro vaši ZŠ?
9. Je další vzdělávání zřízeno přímo ve zřizovací listině nebo v rámci doplňkové činnosti?

10. Kdo další vzdělávání organizačně zajišťuje? Kdo je pověřená osoba?
11. Jaký je zájem o další vzdělávání dospělých?
12. Od kdy je tato forma vzdělávání poskytována?
13. Jak jsou zdroje financování?
14. Jaké jsou prostorové možnosti?
15. Jaká je konkrétní spolupráce se zřizovatelem?

Z celkového počtu 516 se jako nedoručený email vrátil v počtu 23 z důvodu nedoručení nebo změny adresy (změna vedení, přesměrování na jinou adresu apod.). Na dotazník reagovalo 76 škol, z čehož 42 odpovědělo pouze na první 2 dotazy a na další odpovědi bylo tedy bezpředmětné reagovat.

První dva dotazy totiž zjišťovaly, zda vůbec na základní škole další vzdělávání dospělých probíhá a zda se týká pouze pedagogických pracovníků. S jistotou lze konstatovat, že všechny školy umožňují další vzdělávání pedagogických i nepedagogických pracovníků z důvodu dodržení legislativy o povinném školení a vzdělávání pracovníků. Odpovědi se lišily pouze v tom, zda se zaměstnanci školy účastní povinného školení a vzdělávání pouze externě nebo probíhá ve škole.

Tzn., že z tohoto počtu 42 škol pouze 8 škol nerealizuje další vzdělávání vůbec. Povinná školení a vzdělávání pracovníků probíhá pouze externě, zaměstnanci musí dojíždět nebo škola spolupracuje s jinými institucemi. Je nutné říci, že všechny tyto školy jsou zřízeny jako malotřídní základní školy, na což respondenti sami upozorňovali. Dalších 34 škol organizuje další vzdělávání pouze tedy v rámci DVPP a povinných školení pro pracovníky v místě školy. A to formou pozvaného lektora nebo školitele. Jako výhody byly uvedeny, že zaměstnanci nemusí nikam dojíždět, úspora času a financí. Tato forma se vyskytovala u větších škol s vyšším počtem zaměstnanců.

34 škol reagovalo rovnou na odpovědi. Tyto odpovědi jsou kategorizovány do jednotlivých typů odpovědí. Pokud se odpovědi shodovaly nebo byly téměř totožné, je odpověď zmíněna pouze v jedné verzi. V těchto odpovědích není rozlišeno, zda se vzdělávání týká jen DVPP nebo i veřejnosti.

Tabulka 3: Kategorizace jednotlivých otázek a odpovědí

Kategorizace otázek a jednotlivých odpovědí	
1. Je umožněno další vzdělávání na vaší ZŠ?	
	<ul style="list-style-type: none"> - Ano. - Ano, pouze u zaměstnanců. - Ano, pouze u zaměstnanců dle schváleného plánu DVPP. - Ano, pouze pro zaměstnance v rámci zákonných povinností. - Ano, pedagogičtí pracovníci se pravidelně vzdělávají.
2. Týká se další vzdělávání jen pedagogických pracovníků nebo jsou u vás možnosti dalšího vzdělávání i pro veřejnost?	
	<ul style="list-style-type: none"> - Možné i pro veřejnost. - Nabízíme vzdělávání i veřejnosti, ale není zájem (jazyky, informatika). - Nabízíme kurz keramiky, o který je velký zájem. - Nyní už probíhají přímo u nás pouze kurzy AJ pro pedagogy. - Pro veřejnost vzdělávání neorganizujeme. - Pouze zájmové sportovní kroužky. Sami ale neorganizujeme, pouze pronajímáme prostor tělocvičny.
3. Co vás vedlo k možnostem dalšího vzdělávání dospělých na základní škole?	
	<ul style="list-style-type: none"> - Potřeba DVPP. VISK měl kancelář v naší škole již dlouhou dobu před mým nástupem do funkce, naopak v době mého působení jsme kancelář a učebnu VISK nakonec museli zrušit, protože počet žáků školy se více než zdvojnásobil a potřebujeme pro ně prostor. - Vztah s rodičovskou veřejností – keramické kurzy vesměs navštěvují zákonní zástupci našich žáků. - Zákonné požadavky na BOZP, PO, inkluzi, nové zákony, ... - Poptávka veřejnosti. - Sledování aktuálních metod a forem práce, sdílení zkušeností. - Vzdělávání je možné i pro zákonné zástupce, rodiče. - Z pronájmu máme finance.

<p>4. Jakou formou je vzdělávání poskytováno?</p>
<ul style="list-style-type: none"> - DVPP učitelů formou seminářů z nabídky vzdělávacích agentur. - Odpolední kurzy vždy 1 x týdně ve čtvrtek na cca 2,5 hodiny – keramika. - Jednodenní školení zaměstnanců u nás na pracovišti. - Účastí na akreditovaných kurzech - jednodenních i vícedenních cyklů, na letních školách. V minulosti jazykové kurzy v Anglii financované z grantu EU Peníze školám. - Formou e-learningu za pomoci serverového a cloudového uložení. - Další formou je spíše neformální předávání nabytých zkušeností a dovedností z akcí DVPP a praxe. - Forma povinná/nepovinná. - Organizované kurzy externími pracovišti. - Zajišťuje pouze VISK. - Odpolední a večerní sportovní aktivity dle rozvrhu pronájmu tělocvičny každý týden.
<p>5. Zjistíte předběžný zájem o danou formu nebo předmět vzdělávání?</p>
<ul style="list-style-type: none"> - Veřejnosti nabízíme vždy na začátku školního roku prostřednictvím webových stránek školy a školního časopisu „Školáček“. - Ne, většinou jsou pro danou skupinu zaměstnanců povinné. - Ne. - Ne. Na webových stránkách máme pouze uveřejněn možný pronájem. - Ano, učitelé mi sdělují své potřeby a zájmy.
<p>6. Jaké jsou předměty dalšího vzdělávání?</p>
<ul style="list-style-type: none"> - Cizí jazyky, informatika, kurz keramiky. - Vzdělávání v oblasti IT. - Hlavně počítačové kurzy dle požadavků. - Vzdělávání je nejčastěji zaměřeno na rozvoj dovedností v oblasti IT. - BOZP, PO, zdravotní povědomí, práce s elektropřístroji, nová legislativa. - U pedagogických pracovníků všechny. Nejčastěji Český jazyk, Matematika, Angličtina, Tělesná výchova, Prvouka, Přírodověda. - Umožněny další oblasti vzdělávání, jako jsou Pedagogika, Psychologie, Management, Podpůrná opatření, různé zájmové vzdělávání.

<p>7. Jaká je zpětná vazba?</p>
<ul style="list-style-type: none"> - Pozitivní. - Zaměstnanci oceňují, že je školení v místě a pro všechny a nemusí nikam dojíždět. - Sdílení zkušeností s učiteli daného předmětu a ročníku, poskytování kopií materiálů. - Maximální spokojenost účastnic keramických kurzů, v rámci grantu zřizovatele pořádáme i další tvůrčí odpoledne pro žáky a jejich rodiče a prarodiče – výtvarná odpoledne mají velký ohlas a často musejí být zájemci z kapacitních důvodů odmítnuti. - Veřejnost a zákonní zástupci jsou rádi za možnost využití blízkého prostoru i pro své sportovní volnočasové aktivity.
<p>8. Jaký to má přínos pro vaši základní školu?</p>
<ul style="list-style-type: none"> - Vztah rodič – škola – učitel (kurz vede paní učitelka 1.stupně ZŠ). - Finanční. - Můžeme využít vzdělávání "pod naší střechou". - Ušetření provozních prostředků, nákladů na dopravu a jednodušnost informací. - Prestiž, finance. - Učitelé spolu komunikují, předávají si zkušenosti, pomáhají si, dávají tipy na zajímavé aktivity nebo pomůcky. Výuka je v konečném důsledku pestřejší. - Stále se vzdělávající učitelé jsou zárukou kvalitního vzdělávání.
<p>9. Je další vzdělávání zřízeno přímo ve zřizovací listině nebo v rámci doplňkové činnosti?</p>
<ul style="list-style-type: none"> - Ne, jako pronájem. - Ne. - Ve zřizovací listině. - Doplňková činnost. - Ne, naše škola není organizátorem vzdělávacích kurzů.
<p>10. Kdo organizačně zajišťuje? Kdo je pověřená osoba?</p>
<ul style="list-style-type: none"> - Ředitel/ka školy. - Ředitel shromažďuje podněty učitelů a také rozesílá aktuální nabídky vzdělávacích institucí. V případě zájmu nebo potřeby kurzy učitelům objednává. - Paní učitelka 1.stupně ZŠ – kurz keramiky.

11. Jaký je zájem o vzdělávání dospělých?

- Zájem nedokážu posoudit, u pedagogů je to povinné.
- Pedagogové ano, ale v současnosti počet uchazečů není dostatečný.
- V minulosti zde probíhal kurz angličtiny pro dospělé, ale po 2 letech byl ukončen-z původních 10 "studentů" zůstali 4, noví zájemci nebyli. Jsme malá obec - necelých 500 obyvatel včetně okolních osad, lidé za prací dojíždějí, kurzy by tedy byly možné pouze večer.
- Myslím si, že v naší obci nemá o další vzdělávání veřejnost zájem.
- Výtvarná odpoledne mají velký ohlas a často musejí být zájemci z kapacitních důvodů odmítnuti.

12. Od kdy je tato forma vzdělávání poskytována?

- Po dobu mé funkce.
- Po dobu mé funkce – 5 let
- Dlouhodobě, minimálně 12 let – keramický kurz.
15 let.

13. Zdroje financování?

- Provozní finance od zřizovatele.
- Státní rozpočet, privátní sektor.
- Z prostředků DVPP.
- KÚ, OÚ, GRANTY – ŠABLONY.
Účastníci kurzu.

14. Prostorové možnosti?

- Keramická dílna, keramická pec a hrnčířský kruh. Dvě místnosti.
- V prostorách sborovny nebo ve školní jídelně.
- Klasické učebny, počítačové pracovny, sportovní hala.

15. Jaká je konkrétní spolupráce se zřizovatelem?

- Jsme spokojeni.
- Velmi dobrá.
- Zřizovatel další vzdělávání neřeší.
- Organizujeme sami.
- Poskytuje mi finanční prostředky, z nichž mohu platit i školení.

Shrnutí jednotlivých odpovědí z dotazníkového šetření

Opět lze konstatovat, že ve všech 34 školách probíhá poskytování dalšího vzdělávání a školení, a to v rámci DVPP. Z těchto 34 škol zmínila v otevřených dotazech možnost konkrétního dalšího vzdělávání pro veřejnost pouze jedna škola, kdy pan ředitel popsal tuto možnost vzdělávání vlastně jen jako aktivitu jedné paní učitelky z I. stupně, která má podmínky pro kurz. Konkrétně se jednalo o keramickou dílnu nejprve jako místo pro zájmové vzdělávání samotných žáků. Po velké oblibě tohoto kroužku vyvstala žádost o možnost kurzu také pro maminky žáků, které bylo vyhověno. Kurzy pro rodiče vede samotná paní učitelka. Z počtu 34 škol se dále zmínilo 12 škol, že vzdělávání pro veřejnost je ve škole umožněno, ale škola organizačně nezajišťuje. Pouze pronajímá prostor. Z odpovědí je také patrné, že další vzdělávání velmi ovlivňuje velikost školy. Samotné vzdělávání pro veřejnost je významně ovlivněno kapacitou školy pro tento druh vzdělávání. Konkrétní příklad praxe paní učitelky, která byla hlavní příčinou pro zahájení možnosti dalšího vzdělávání je ukázka snadné, rychlé a možné cesty, jak vzdělávání dospělých realizovat, byť nebylo původně plánováno a vyvstalo ze zájmu rodičů žáků díky šikovnosti paní učitelky.

Z dotazníkového průzkumu bylo dále zjištěno, že základní školy v rámci dalšího neformálního vzdělávání realizují pouze profesní a zájmové vzdělávání. Profesní vzdělávání ZŠ realizují pro pedagogické pracovníky v rámci legislativních a profesních povinností, případně dle vlastního stanoveného plánu DVPP. V rámci zájmového vzdělávání umožňují další vzdělávání jak pro veřejnost, tak pro zaměstnance. Zejména se jedná o kurzy jazyků, informatiky, či sportovních aktivit. Další vzdělávání na základních školách je motivováno, zejména z následujících důvodů: osobní a profesní rozvoj pedagogických pracovníků, splnění zákonných požadavků, splnění legislativy u nepedagogických pracovníků, kladný vztah s rodičovskou veřejností, prestiž, finance, udržet krok s novými trendy. Realizace dalšího vzdělávání dospělých probíhá nejčastěji formou kurzů, odborných seminářů, e-learningových kurzů či pronajmem odborných učeben, tříd s podmínkami pro zájmovou aktivitu a sportovišť pro sportovní aktivity.

Zajištění či umožnění dalšího vzdělávání na základní škole je velmi pozitivně vnímáno jak zaměstnanci školy, ale zejména širokou veřejností. A to zejména proto, že poskytování dalšího vzdělávání je v blízkosti bydliště.

Přínosem otevřených otázek bylo, že umožňovaly hlubší proniknutí ke sledovaným jevům a lépe postihovali skutečné mínění respondentů než položky uzavřené. Přestože o podstatě celoživotního nebo dalšího vzdělávání nemůže být pochyb, byli dva ředitelé škol, kteří zmínili negaci vůči další formě vzdělávání. První pan ředitel zmínil konkrétně to, že jakákoliv další forma vzdělávání pro něj, jako pro vedení školy, znamená větší či menší problém, ať už je to DVPP nebo pro veřejnost dospělých. Druhý ředitel zmínil negativní zkušenost s nabídkou vzdělávání pro veřejnost, kterou zrušili z důvodu náročné organizace a tato nabídka nepřinesla požadovaný efekt. Svůj názor však nezařadili k žádné z odpovědí, pouze tímto komentovali dotazník závěrem.

Dotazování tedy nezjistilo přímo konkrétní rozsah možností dalšího vzdělávání, ale spíše jejich možnosti a konkrétní praxi.

Otevřené otázky bych příště využila v předvýzkumu, kde bych mohla podle nejfrekventovanějších typů odpovědí využít pro konstrukci otázek uzavřeného typu. Daly by se vysledovat konkrétněji, do jaké míry jsou jednotlivé možnosti poskytovány.

Na základě předchozích metod šetření následovala **studie interních dokumentů** ve sledovaných indikátorech a jejich vzájemná komparace. Pro tuto metodu byly vytypovány školy z prvotního výzkumného šetření analýzy dat, které prokazatelně umožňují celoživotní vzdělávání v širším rozsahu jednak v rámci subjektu a jednak v rámci dalšího vzdělávání na základní škole. Školy byly vytypovány také podle své odlišnosti zřizovatele, rozsahu a forem nabídky celoživotního vzdělávání. To znamená, že pro analýzu a vzájemnou kooperaci se školy lišily soukromým nebo státním zřizovatelem, organizací, typem, možnostmi a způsoby vzdělávání. Dalšími sledovanými indikátory bylo umístění školy, počet žáků vzhledem ke kapacitě, charakteristika školy a její zajímavosti.

Dokumenty jsou Výroční zprávy jednotlivých škol. Tuto studii interních dokumentů doplňují informace z jednotlivých webových stránek škol a zveřejněné inspekční zprávy. Vytypovaná pátá škola Základní škola Václava Havla nebyla zmíněna nikde ve vzdělávacích statistikách, ani nereagovala na elektronické dotazování. Tato škola byla pro studium dokumentů vybrána z důvodu možnosti univerzitního vzdělávání třetího věku. Informace o této možnosti jsem našla studiem článků v rámci vyhledávání informací pro tuto práci.

Vytypované školy:

1. Sunny Canadian International School - Základní škola a Gymnázium, s.r.o.
2. Waldorfská škola Příbram - mateřská škola, základní škola a střední škola
3. Základní škola speciální a praktická škola Diakonie ČCE Čáslav
4. 1. KŠPA Kladno
5. Základní škola Václava Havla

V analýze těchto dokumentů byly prostudovány indikátory popisující základní charakteristiku školy (zřizovatel, umístění, počet žáků, typ školy), vize školy, rozsah celoživotního vzdělávání (možnosti, cílové skupiny a obor vzdělávání), zajímavosti školy, a jejich financování, pokud je uvedeno. Pro přehlednost je analýza dokumentů jednotlivých škol zpracována do tabulky. Školám je přiřazeno očíslování, které je následně použité ve shrnutí analýz a jejich vzájemné komparaci.

Tabulka 4: Sunny Canadian International School - Základní škola a Gymnázium, s.r.o.

1. Sunny Canadian International School - Základní škola a Gymnázium, s.r.o.				
Umístění	Počet žáků/celková kapacita	Rozsah CŽV		Zdroj/rok vydání
		V rámci zřízeného subjektu	Další vzdělávání dospělých	
Jesenice - Osnice	350/440	ZŠ SŠ – čtyřleté gymnázium	V rámci DVPP mnoho desítek vzdělávacích aktivit a kurzů.	Výroční zpráva 2016/2017, web školy, rejstřík škol 2018
	Zřizovatel			
	Privátní sektor			
Obecná charakteristika a cíle školy				
<p>Zařazena do sítě škol a školského rejstříku k 1. 9. 2006. Existenci základní školy předcházela, počínaje rokem 2002, provoz předškolního zařízení zaměřeného na výchovu a vzdělávání dětí v anglickém jazyce. Od roku 2010 sídlí škola v nové budově. Od tohoto roku se k provozu mateřské a základní školy přidává také Sportovní akademie a Party agentura. Dlouhodobý strategický plán rozvoje školy byl završen zřízením čtyřletého gymnázia. V roce 2014 škola změnila svůj název na Sunny Canadian International School a stala se členem mezinárodní sítě Cambridgeských škol CIE, s právem vzdělávat své žáky ve vybraných předmětech podle mezinárodního cambridgeského kurikula a připravovat je na mezinárodně uznávané zkoušky IGCSE a Level A. Školní vzdělávací programy, tvořeny dle rámcového vzdělávacího programu nazývány „most do celého světa“. 1. září 2015 byl na současné adrese otevřen nový moderní komplex budov určený pro 2. stupeň ZŠ a gymnázium.</p> <p>Canadian International School, Gymnázium poskytuje všeobecné vzdělávání rovnocennou měrou v českém a v anglickém jazyce. Unikátní vzdělávací plán se řídí kurikulem podle českého Rámcového vzdělávacího plánu pro Gymnázia a mezinárodního cambridgeského kurikula škol CIE. První ročník 2014/2015 měl 2 žáky. Malý počet žáků byl způsoben mimo jiné i tím, že základní škola SCIS ve školním roce 2013/2014 doposud ještě neměla své žáky v 9. ročníku a Gymnázium zatím nemohlo doložit své výsledky z maturitních zkoušek a úspěšnost přijetí na vysoké školy. Škola se přesto rozhodla ročník otevřít, aby získala co nejdříve zkušenosti s praktickým uskutečňováním kurikula, které je v České republice naprosto unikátní. V roce 2016/2017 měla 3. ročníky v celkovém počtu 29 žáků. V ZŠ a na gymnáziu funguje nyní 20 tříd, z toho 10 na 1. stupni ZŠ, 7 na 2. stupni a 3 třídy na gymnáziu.</p>				

Zajímavosti školy

Bilingvní škola poskytující zábavné, bezpečné, podnětné a stimulační prostředí, kde se děti rozvíjejí jak po stránce sociální, emocionální, fyzické, tak po stránce jazykové. V dětech je pěstován pozitivní vztah k vědomostem a podporováno je i jejich vzdělávání v multikulturním prostředí, zajímavém a jim blízkém. Škola díky své poloze, díky svým vzdělávacím programům a nadprůměrným vybavením využívá při vzdělávání pestré a efektivní moderní metody výuky a klade důraz na outdoorové aktivity a výuku v přírodě.

Řada pedagogů patří mezi přední odborníky, například již dvě pedagožky působící ve škole získaly titul Nejlepší učitelka anglického jazyka.

Areál byl vybudován ve spolupráci s obcí Jesenice, která škole poskytuje pozemek. Vlastník budovy Sunny Canadian International School poskytuje výměnou prostory a provozuje od ledna 2010 mateřskou školu s kapacitou 50 dětí pro potřeby obce.

Vize – škola chce podněcovat všechny své žáky k tomu, aby byli otevření vůči inspirativním podnětům, a vychovat z nich zodpovědné občany na vysoké mravní úrovni, kteří dosahují úspěchů ve vzdělání a seberealizaci také díky své jazykové vybavenosti.

Poslání – inspiruje každého studenta, aby se kvalitně zapojil do procesů ve škole a rozvíjel mimo jiné i ty své schopnosti a dovednosti, díky kterým se zapojí do života společnosti, a zároveň bude žít v souladu s životním prostředím a chránit ho.

Financování

Financování školy je vícezdrojové. Podstatnou část činí školné, které hradí převážně zákonní zástupci žáka. Škole je dále poskytována dotace ze státního rozpočtu na základě zákona č. 306/199 Sb. o poskytování dotací soukromým školám a na základě smlouvy s Krajským úřadem Středočeského kraje ve výši 100 % na žáka MŠ a ZŠ, 90 % na žáka Gymnázia.

Tabulka 5: Waldorfská škola Příbram – mateřská škola, základní škola a střední škola

2. Waldorfská škola Příbram – mateřská škola, základní škola a střední škola				
Umístění	Počet žáků/ celková kapacita	Rozsah CŽV		Zdroj/rok vydání
Příbram	MŠ 36/36 ZŠ 218/225 SŠ 58/105	V rámci zřízeného subjektu	Další vzdělávání dospělých	
	Zřizovatel			
	Město	MŠ, ZŠ, SŠ Kombinované lyceum, Umělecký kovář a zámečnický, pasíř, Umělecký truhlář a řezbář, Reprodukční grafik	V rámci DVPP – zaměření na waldorfskou pedagogiku, dalších devět různých oblastí.	
Obecná charakteristika a cíle školy				
<p>Škola vznikla v roce 1991 jako obecní škola a v září 1999 dosáhla velikosti úplné devítileté základní školy. Od září 2000 pokračuje středním stupněm, v současné době zajišťuje několik jmenovaných oborů. Jako jediná waldorfská škola v České republice zahrnuje od 1. 1. 2015 celistvý systém vzdělávání od mateřské školy až po školu střední včetně školství učňovského.</p> <p>Ve školním roce 2016/2017 byli žáci školy rozřazeni do 13 tříd. Na I. stupni bylo 5 tříd, na II. stupni 4 třídy, na III. stupni třídy 4. Škola dále disponuje vlastním ateliérem, školní družinou, klubem, knihovnou, školní zahradou pro výuku i jako odpočinkovou zónu a školní tělocvičnou.</p> <p>Pro střední vzdělávání škola nevlastní prostory, ale jedná se o pronajaté odloučené pracoviště pro obor Umělecký truhlář a řezbář (ruční dílny, strojová dílna odborná učebna, dílna pro dřevořezbu), pracoviště pro obor Umělecký kovář a zámečnický, pasíř (kovárna, zámečnická dílna).</p> <p>Další vzdělávání probíhalo v rámci DVPP, které se odvíjelo od vzdělávacích potřeb školy a jejího zaměření na waldorfskou pedagogiku. Velkem bylo uvedeno 9 různých oblastí dalšího vzdělávání v různé časové frekvenci. Vzdělávání učitelů dále probíhá průběžně předáváním informací, školních materiálních pomůcek, na pravidelných konferencích kolegia, na nástěnce školy, případně elektronicky.</p>				

Zajímavosti školy

Alternativní škola – vzdělávací program waldorfských škol naplňující vzdělávací standardy vydané Ministerstvem školství). Waldorfská škola má zajišťovat všestranný rozvoj dítěte v praktických a uměleckých oborech - učební plán waldorfských škol je velmi bohatý. Je tím zohledněna skutečnost, že schopnosti a nadání dětí se velmi odlišují. I proto tu nalezneme vedle "tradičních" předmětů např. i knihařství, pletení, tkaní, zahradnictví, zeměměřičství, atd. Smyslem je dát všem dětem široký, nespécializovaný základ - každý z předmětů totiž rozvíjí dílčí aspekty široké palety lidských kvalit. Dalším důležitým zřetelem, který je v učebním plánu zohledněn, je co možná největší prolínání jednotlivých témat. Ve vyučování je snaha stavět mosty mezi jednotlivými obory a předměty, představovat dětem svět ve vzájemných vztazích a ve vztahu k člověku.

V učebním plánu waldorfských škol je také patrná snaha dosáhnout souladu mezi vědou, uměním a duchovními hodnotami. Právě tento soulad pravdy (vědy), krásy (umění) a dobra (duchovních hodnot) se má stát základem pro vhodné vzdělání.

V metodách hraje důležitou roli obraz, rytmus a pohyb. Podobně významná role je dnes částí tradiční pedagogické veřejnosti přiznávána i rytmu. Organickou součástí metod vyučování a učení mnoha předmětů učebního plánu je ve waldorfské škole i řada pohybových aktivit. Všechny tyto prvky, o jejichž nedostatečném docenění se často hovoří, tedy učitelé waldorfských škol běžně využívají k naplňování výchovných a vzdělávacích cílů.

Vyučování hlavních předmětů (matematika, mateřský jazyk a literatura, čtení, fyzika, chemie, přírodopis, dějepis, zeměpis a další) probíhá v dvouhodinových blocích, které se ještě dále dělí na část rytmickou, vyučovací a vyprávěcí. Toto vyučování je monotematické po dobu 3 a 4 týdnů (tzv. "epochové"), při čemž v něm učitel rozvíjí jedno dané téma (např. matematické operace, stavba domu, dějiny Řecka). Další předměty (jazyky, tělesná, pracovní a hudební výchova, eurytmie apod.) se již vyučují v klasických vyučovacích hodinách.

Vize - „Waldorfská škola Příbram chce být společenstvím utvářejícím sebevědomou, tvůrčí a zodpovědnou lidskou bytost, schopnou s láskou a moudrostí v srdci aktivně ovlivňovat společnost a svět kolem nás.“

Financování (za rok 31. 12. 2015)

Přijaté dotace ze státního rozpočtu 16.485 tis. Kč

Příspěvek zřizovatele 3.038 tis. Kč

Z jiných zdrojů (sponzorské dary, strukturální fondy EU, Norské fondy, granty kraje atd. 188 tis. Kč

Tabulka 6: Základní škola speciální a praktická škola Diakonie ČCE Čáslav

3. Základní škola speciální a praktická škola Diakonie ČCE Čáslav				
Umístění	Počet žáků/celková kapacita	Rozsah CŽV		Zdroj/rok vydání
Čáslav	ZŠ 25/28 SŠ 8/8	V rámci zřízeného subjektu	Další vzdělávání dospělých	
	Zřizovatel			
	Církev	ZŠ ZŠ Speciální Praktická škola jednoletá	DVPP	Výroční zpráva 2015/2016, web školy, rejstřík škol 2018
Obecná charakteristika a cíle školy				
<p>Na základní škole Diakonie probíhá vyučování podle školního vzdělávacího programu pro vzdělávání žáků v základní škole speciální, dále podle školního vzdělávacího programu praktické školy jednoleté pro žáky s lehkou mentální retardací. V roce 2015/2016 byla obsazenost tříd na základní škole speciální 25, v praktické 8 žáků.</p> <p>Škola je založena na křesťanských hodnotách a je otevřena všem žákům, kteří ke svému vzdělávání potřebují individuální přístup, speciální výukové i terapeutické metody, bezpečné a laskavé prostředí.</p> <p>Škola je určena dětem a mladým lidem do 26 let, ve třídách je maximálně 8 žáků.</p>				
Zajímavosti školy				
<p>V nabídce školy je možnost týdenního ubytování v Domově Diakonie ČCE Čáslav.</p> <p>Výroční zpráva popisuje Přípravný stupeň základní školy speciální, kde je cílem individuální rozvoj u dětí s nejtěžšími formami zdravotního postižení s cílem připravit je na zahájení školní docházky na základní škole speciální.</p> <p>Střední škola praktická jednoletá je určena mladým lidem s mentálním a kombinovaným postižením, kteří chtějí získat po ukončení ZŠ další dovednosti a návyky v praktickém životě. Školní docházka je zakončena závěrečnou zkouškou. V případě potřeby žáka je možné prodloužit studium maximálně o dva roky.</p> <p>Škola je v aktivní a úzké spolupráci se správní radou Diakonie ČCE Střední Čechy, pracovníky střediska, pracovníky denních center. Ve Výroční zprávě paní ředitelka dokonce zmiňuje nutnost této spolupráce a osobní poděkování.</p>				

Financování

Je zmíněno informací o normativní dotaci na rok 2015, která činila: 5 133 000,- Kč.

Tabulka 7: 1. Kladenská soukromá střední škola a základní škola

4. 1. Kladenská soukromá střední škola a základní škola (1.KŠPA), s. r. o				
Umístění	Počet žáků/celková kapacita	Rozsah CŽV		Zdroj/rok vydání
		V rámci zřízeného subjektu	Další vzdělávání dospělých	
Kladno	ZŠ 18/150 SŠ 314/850			Výroční zpráva 2015/2016, web školy, rejstřík škol 2018
	Zřizovatel	ZŠ SŠ s obory: Ekonomika a podnikání (Podnikání, Management sportu), Grafický design, Cestovní ruch, Informační technologie, Veřejnosprávní činnost	DVPP	
Obecná charakteristika a cíle školy				
<p>Škola 1.KŠPA vznikla v roce 1992 v Kladně a pod názvem 1. Kladenská soukromá střední odborná škola, s.r.o. byla rozhodnutím MŠMT ČR zařazena do sítě škol s účinností od 1. září 1996. V roce 2013 byl MŠMT ČR proveden zápis do rejstříku škol a školských zařízení o rozšíření školy o školu základní s účinností od 1. 9. 2013 s max. kapacitou žáků 150 a přeměněn původní název školy na nový, ve kterém byly uvedeny oba typy škol.</p> <p>Kromě dalších jmenovaných cílů uvádí výroční zpráva hlavní cíl základní školy, poskytnout žákům kvalitní základní všeobecné vzdělání a vytvořit podmínky pro další vzdělávání, vzájemnou komunikaci mezi lidmi a uplatnění v dalším životě. Cílem střední školy je připravit žáky na efektivní práci v široké škále zaměstnání i na další vysokoškolské a celoživotní vzdělávání.</p> <p>K základním principům školy patří pragmatičnost a praktičnost. Škola byla založena na základě myšlenky přiblížit se potřebám praxe. Autorita pedagoga je založena na bázi jeho znalostí a zkušeností. Výuka je založena na řešení reálných problémů.</p>				

Každý reálný problém není problémem pouze daného tématu v jednotlivém předmětu, ale zahrnuje znalosti z více předmětů, na jeho řešení je proto třeba užít aktivní znalosti a vlastní rozum. Studentům musí být vždy jasný význam učiva pro budoucí povolání. Každá vyučovací hodina je proto účelně vedena.

Zajímavosti školy

Pro založení základní školy vzešel první impuls ze strany středoškolských učitelů, kteří měli zájem vzdělávat v dané škole i své malé děti.

Ve středním vzdělávání je umožněna forma denní, dálkové nebo distanční formy studia. Škola se pyšní využití této možnosti využití některými známými sportovci.

Škola využívá možností projektů ať už vlastních nebo se zapojuje do projektů vypsanych v rámci ČR nebo EU.

Financování

Údaje o hospodaření školy byly zmíněny ve Výroční zprávě jako součást příloh, které ale nejsou zveřejněny.

Tabulka 8: Základní škola Václava Havla

5. Základní škola Václava Havla				
Umístění	Počet žáků/celková kapacita	Rozsah CŽV		Zdroj/rok vydání
Poděbrady	685 žáků 29 tříd	V rámci zřízeného subjektu	Další vzdělávání dospělých	
	Zřizovatel			
	Město	ZŠ	DVPP Univerzita 3. věku	
Obecná charakteristika a cíle školy				
<p>Škola poskytuje základní vzdělávání a zabezpečuje rozumovou výchovu ve smyslu poznání a v souladu se zásadami humanity, demokracie a vlastenectví. Zabezpečuje mravní, estetickou pracovní, zdravotní, tělesnou a ekologickou výchovu žáků, výchovu k obraně vlasti a chování za mimořádných situací. Vyučování ve všech ročnících probíhá podle ŠVP pro základní vzdělávání s názvem „Škola poznání“ ve znění platných dodatků. Důraz je kladen na klíčové kompetence, gramotnosti a výchovy, jejich provázanost se vzdělávacím obsahem a uplatnění získaných vědomostí a dovedností v praktickém životě.</p> <p>K největším úspěchům patří národní a evropský certifikát kvality projektu 2. slovanský sborník encyklopedický, Univerzita 3. věku, Hrníčkové kouzlo – muzikál. Za aktivní práci v rámci komunitního vzdělávání Univerzita 3. věku při ZŠ Václava Havla, vzdělávání se seniory a práci lídra školního televizního studia byl oceněn žák třídy 9.A, který získal cenu města Poděbrady. Ve škole funguje dále skupina žáků, která se aktivně zapojuje do projektu Univerzity 3. věku, za což byla oceněna cenou Ď za region Středočeský kraj.</p> <p>V letošním školním roce pokračoval projekt Univerzita 3. věku ve škole již 7. rokem. Z původně pokusné aktivity, jejímž autorem je pan ředitel, se stala činnost, která je chloubou školy a která si za dobu své existence získala své stálé, věrné posluchače a neméně vytrvalé žáky a učitele školy. Žáci devátých ročníků společně s poděbradskými seniory na pravidelných čtvrtěčních setkáních usedají do školních lavic a pod vedením pedagoga jsou rádci, partnery a pomocníky při řešení matematických úloh, ovládnání výpočetní techniky, nebo demonstraci fyzikálních pokusů. Jejich trpělivost, ochota pomáhat a empatické jednání se „spolužáky“ jiné generace je pro seniorské posluchače motivací se i v pozdějším věku vzdělávat, rozšiřovat a doplňovat svoji informační gramotnost. Zároveň jsou všichni zúčastnění žáci dobrým příkladem a vzorem pro své vrstevníky</p>				

a pomáhají realizovat komunitní vzdělávání napříč generacemi, které na škole probíhá. Kromě „pracovní“ spolupráce při hodinách všichni účastníci odpoledních setkání navázali i blízké osobní vztahy.

Vzdělávání pedagogických pracovníků se plánuje v souladu s cíli a potřebami ŠVP a dlouhodobou strategií rozvoje školy. V uplynulých letech se soustředilo hlavně na aktivity související s podporou čtenářské gramotnosti, práce s interaktivní tabulí a jejich aplikaci ve vyučování, vzdělávání vedení školy, odborná vzdělávání po předmětech. Činnost pedagogů se zaměřuje i na zkvalitnění estetického prostředí ve škole, jež je vylepšováno výtvarnými pracemi žáků a projekty. Dále probíhá interní vzdělávání pedagogů – MePo – metodické pondělky.

Zajímavosti školy

Job shadowing - další vzdělávání pedagogických pracovníků popisuje výroční zpráva účastí v programu Erasmus + KA1 – job shadowing. Stínování výuky v zahraniční škole. Čtyři pedagogové sledovali práci kolegů ve vybraných hodinách výuky. Toto stínování se uskutečnilo ve slovenské základní škole Bzince pod Javorinou. Nedílnou součástí hospitací bylo sledování práce se žáky nadanými i s žáky s vývojovými poruchami učení a diskuse o výchovných problémech a možnostech jejich řešení. Pedagogové se zúčastnili pedagogické rady, seznámili s učebnicemi, se způsoby hodnocení, s odlišnostmi ve školním vzdělávacím programu a hovořili o problémech, které jejich kolegové řeší. Tento evropský způsob vzdělávání učitelů se vydařil a získané zkušenosti využili pedagogové ve své další pedagogické práci.

Klub Help je nezávazná, bezplatná forma doučování žákům mající problémy s učivem.

MŠMT udělilo v roce 2017 panu řediteli a základní škole Evropskou jazykovou cenu Label 2017 za projekt 3. slovanský audiosborník.

Pan ředitel získal 2. března 2018 ocenění města Poděbrady Křišťálový štít za dlouholetou významnou pedagogickou výchovu a řídicí činnost vykonávanou v oblasti školství ve funkci ředitele. Na konci března tohoto roku mu bylo udělena Medaile Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy 2. stupně za vynikající pedagogickou činnost.

Výroční zpráva popisuje ještě jeden zajímavý projekt, který má velmi neformální charakter, Informatorium školy základní aneb Kavárna s rodiči. Již čtvrtým rokem se s velkými úspěchy setkává tento projekt, ve kterém je rodičům našich žáků představován systém vzdělávání na škole. V případě zájmu se rodiče žáků registrovali na stránkách školy pomocí elektronické přihlášky. V minulosti byly nabídnuty v pravidelném měsíčním intervalu například témata školní psycholog, metodik prevence, český jazyk, matematika, výchovný poradce, prvouka, přírodověda, anglický jazyk, dějepis, zeměpis.

Rodiče žáků měli možnost se v uvolněné a přátelské atmosféře seznámit se školou a jejím chodem. Při čaji mohou s vyučujícími prodiskutovat všechna témata, která je zajímají. Při každém setkání představí vyučující daných předmětů učebnice, školní vzdělávací plán, osnovy, výukové postupy, metody, způsoby hodnocení, práci se žáky s individuálním vzdělávacím plánem, práci s žáky cizinci. Rodiče si mohou prohlédnout veškeré pomůcky, žákovské práce a vybavení učeben. Schůzky se setkávají s velikým ohlasem, vedení školy mluví o rodičích jako partnerech ve vzdělávání.

Financování

Přijaté dotace ze státního rozpočtu 33.000 tis. Kč

Příspěvek zřizovatele 6.800 tis. Kč

Investice od zřizovatele 160 tis. Kč

Z jiných zdrojů (sponzorské dary, strukturální fondy EU, Norské fondy, granty kraje atd. 334 tis. Kč

Shrnutí a vzájemná komparace dokumentů

Vytypované školy byly sledovány podle určených indikátorů. Školám bylo přiřazeno číslování, které je využité v následné vzájemné komparaci. Dvě školy zřízené soukromou osobou (škola 1. a 4.) prokazatelně nabízejí širší rozsah počátečního vzdělávání na sebe navazujících stupňů. Dle informací tak nabídkou tohoto vzdělávání reagují na žádost rodičovské veřejnosti nebo svých zaměstnanců vzdělávat své děti v jim známém prostředí a charakteru školy. Další dvě školy (škola 2. a 5.) jsou zřízené městem a liší se v charakteru nabídky vzdělávání a metodami učení. Jedná se o školu Waldorfskou a školu nabízející Univerzitu 3. věku. U první zmíněné (škola 2.) se opět jedná o rozšíření formální výuky o navazující stupně na žádost rodičovské veřejnosti a záměr vedení školy. Druhá (škola 5.) popisuje založení univerzity 3. věku jako inovativní záměr pana ředitele, který je za své počiny oceňován. Církev je zřizovatel základní školy speciální a praktické (škola 3.). Dá se předpokládat, že církev tuto školu zřizuje s cílem pomoci znevýhodněným dětem nemající možnost nebo nenašli možnost začlenění (inkluzí) v jiné základní škole. Škola je založená na křesťanských principech. Možnost dalšího vzdělávání v této škole je zajištěna zřízeným stupněm praktické školy, které rozvíjí a doplňuje základní vzdělání. Nebylo zjištěno, že umístění školy má jakýkoliv vliv na zřízený typ školy nebo další možnosti vzdělávání.

To ovlivňuje zejména vedení samotných škol. Nejčastější motivací nebo záměrem je vycházení vstříc požadavkům společnosti nebo myšlenka záměru založená na obecném prospěchu vzdělávající se společnosti jako je tomu u školy 5.

Výrazně se školy lišily nejen samotným charakterem a nabídkou celoživotního vzdělávání, ale specifikovanými a blíže popsányi zajímavostmi jednotlivých škol lze vysledovat, jak do jednotlivých možností vzdělávání školy konkrétně pronikají a jaké způsoby a formy školy využívají nebo zavádějí. Například škola 1. zmiňuje pýchu ve vzdělávání pedagogických pracovníků neformálním způsobem, různá ocenění učitelů a prokazatelný vliv tohoto vzdělávání na kvalitu výuky. Škola 5. popisuje nejen univerzitu 3. věku, ale zajímavým, dalo by se říci i informálním vzděláváním, funguje předávání zkušeností od učitelů rodičům, jak se mají s dětmi učit v rodičovské kavárně. U této školy je zmíněná také forma předávání zkušeností Job shadowing, kdy učitelé sledují pedagogy v jiné, předem domluvené škole.

Porovnání jednotlivých dokumentů přineslo konkrétní poznatky a inspirace v možnostech a formách nabídky celoživotního vzdělávání. Nabídku a její rozsah ovlivňuje zejména vedení školy, nebyly zjištěny žádné další výrazné faktory. Dokumenty neprokázaly a ani nezmínili vliv volné kapacity, ani výrazný vliv zřizovatele. Sledovaným indikátorem bylo také financování. Nebylo zjištěno, že výše příspěvku pro školu ovlivňuje záměr a možnosti nabídky celoživotního vzdělávání.

Rozhovor je zde využit už jen jako doplňková metoda sběru dat, která detailně zjišťuje možné záměry celoživotního vzdělávání přesahující rámec funkce základní školy. V rozhovorech jsou detailně diskutovány otázky, které byly použity v elektronickém dotazování. Nutno říci, že žádost o rozhovor, jsem rozeslala na všechny základní školy s navazujícím stupněm vzdělání typu středních škol a na základní školu umožňující univerzitu 3. věku. Tedy z původních dvanácti oslovených škol a předpokládaných rozhovorů se uskutečnily pouze dva. A to se Sunny Canadian International School (respondent A) a Waldorfská škola Příbram (respondent B). U těchto škol byl rozhovor vedený s pověřeným pracovníkem školy. Další školy se omluvily z časových důvodů nebo na žádost nereagovaly.

První rozhovor byl uskutečněn s respondentem A. Byl předem domluvený a probíhal s pověřeným pracovníkem, paní zástupkyní, která byla zároveň v pozici GR manažera školy. Taktéž u respondenta B byl rozhovor uskutečněn s pověřeným pracovníkem, výchovnou poradkyní.

Respondenti se shodují v nabídce rozsahu vzdělávání od mateřské školy až po střední vzdělávání. Významně odlišné jsou školy ale svým charakterem. Respondent A je bilingvní škola zřízená privátním sektorem. Respondent B je státní škola alternativního proudu waldorfského vzdělávání zřízena obcí.

Nejdříve byl rozhovor veden na téma rozsahu vzdělávání na škole. To znamená potvrzení informací z dokumentů o nabízených stupních vzdělávání. Následně jsem zjišťovala motiv nebo záměr navazujících stupňů. U obou respondentů byl motivem možnost pokračování v nastaveném programu a styl, na kterém si každá škola velmi zakládá a je z pohledu nabídky vzdělávání unikátní svou specifikací popsanou v analýze dokumentů výročních zpráv. Oba respondenti se také shodovali v odpovědi, že nápad možnosti dalšího navazujícího vzdělávání vznikl se samotným vývojem školy spojené s historií. Vlastně růst žáků, které měly zájem o střední vzdělávání pro ně ve známých vzdělávacích i materiálních podmínkách. Zájem o další vzdělávání u obou respondentů není zjišťován. Navazující vzdělávání vycházelo z jakýchsi přirozených potřeb a vychází nyní z nabídky, kterou mají možnost využít i žáci se splněnou povinnou školní docházkou z jiných školách. Pro přijetí ke střednímu vzdělávání uplatňují obě školy zákonné požadavky pro přijímání žáků. Respondent A potvrdil obor střední všeobecné školy s maturitní zkouškou stejného bilingvního charakteru jako základní škola. Respondent B zmínil víceoborové možnosti. Zpětná vazba u obou respondentů ještě není plně objasněna. Je zmiňována jen spokojenost a kladné hodnocení ze strany rodičů. U respondenta A totiž letos končí své střední vzdělávání první maturanti. U respondenta B je střední vzdělávání také poměrně mladé, je nabízeno od roku 2015.

V rámci dalšího vzdělávání bylo také zmíněno DVPP. Respondent A se pyšnil širokým rozsahem dalšího vzdělávání pedagogů, který je v několika desítkách podrobně popsán ve výroční zprávě a kterému dávají patřičnou důležitost.

DVPP zajišťuje celý tým lidí GR, manažer, zástupci atd. Respondent B taktéž uvedl samozřejmost v DVPP, které se odvíjí od vzdělávacích potřeb školy a jejího zaměření na waldorfskou pedagogiku.

Odlišné odpovědi přicházely od respondentů ve chvíli, kdy došlo na otázku financování. Respondent A zmínil vícezdrojové financování. Školné, které hradí převážně zákonní zástupci žáka a dotace ze státního rozpočtu poskytované soukromým školám. Kdežto respondent B potvrdil jen klasické financování, a to z příspěvku na provoz od zřizovatele, na personální zajištění z kraje. Žáci si klasicky hradí pouze školní potřeby, pomůcky atd. Odpovědi se také rozcházely v prostorových možnostech. Respondent A je vlastníkem budov, respondent B má k dispozici prostory ve vlastnictví zřizovatele. Odborné učebny a pracoviště jsou řešeny jako odloučená pracoviště, kdy škola platí pronájem.

Zřizovatel hraje pro podmínky vzdělávání velkou roli, proto i otázka na spolupráci se zřizovatelem byla na místě. Respondent A je zřizovatelem a zároveň vlastníkem školy. Nemá pedagogické vzdělání (není učitel), ale na řízení školy se aktivně podílí např. účastí na pedagogických radách, řeší management a vedení školy apod. Respondent B zmiňuje ve spolupráci se zřizovatelem spokojenost.

4.4 Modely celoživotního vzdělávání na ZŠ ve Středočeském kraji

Na základě prostudované literatury a výzkumného šetření jsou navrženy dva modely konceptu celoživotního vzdělávání. Model 1. je výsledkem výzkumné otázky, jak a jakým způsobem je umožněn rozsah nabídky celoživotního vzdělávání při základní škole a Model 2. je výsledkem otázky, jaké jsou možnosti dalšího vzdělávání dospělých na základních školách. Tyto navržené modely jsou konkrétním výstupem a možným přínosem této práce. Obsahují konkrétní příklady a inspiraci pro záměr nabídky celoživotního vzdělávání dospělých.

Odlišnosti v modelech jsou v rozsahu a formě nabízející další vzdělávání. To je buď chápáno jako formální vzdělávání v rámci umožnění dalšího navazujícího středního stupně při základní škole nebo dalším neformálním vzděláváním v rámci dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků a pro veřejnost dospělých na základní škole.

Tabulka 9: Model 1 - umožňující formální vzdělávání navazující na základní školu

Model 1. - umožňující další formální vzdělávání navazující na základní školu	
Motivace (Proč?)	Žáci pokračují v prostředí, na které jsou zvyklé
Možné typy dle zákona (Jak?)	Střední vzdělávání Střední vzdělávání s výučním listem Střední vzdělávání s maturitní zkouškou Univerzita 3. věku
Cílová skupina (Komu?)	Žáci základní školy pokračující v navazujícím studiu Veřejnost (mohou se hlásit i žáci z jiných škol) Veřejnost v důchodovém věku
Organizace (Kdo?)	Vedení školy Škola pro další vzdělávání musí být zřízená (společné je místo a objekt)
Zdroje financování	Privátní sektor Normativní financování z kraje Zřizovatel – provozní náklady Další financování – granty, jiné dotace, dary
Prostorové možnosti (Kde?)	Škola je vlastníkem Škola má kapacitu Škola má poskytnuté prostory zřizovatelem Škola má v pronájmu externí odborné učebny nebo pracoviště

Tabulka 10: Model 2 - umožňují další neformální vzdělávání na základní škole

Model 2. - umožňující další neformální vzdělávání dospělých na základní škole	
Motivace (Proč?)	Osobní a profesní rozvoj pedagogických pracovníků Splnění legislativy u nepedagogických pracovníků Kladný vztah s rodičovskou veřejností Prestiž / Koncept /Vize školy Finance Udržet krok s novými trendy Volná kapacita školy
Druhy a formy dalšího vzdělávání (Jak?)	Profesní - odborné kurzy (BOZP, požární ochrana, instruktorské kurzy, kurzy první pomoci, cizí jazyky, IT, specializované kurzy v oboru pedagogiky, psychologie, managementu, podpůrných opatření), mezinárodně uznávané kurzy – cizí jazyky, program Erasmus + KA1 – job shadowing – stínování výuky v zahraniční škole, e-learning Občanské - semináře, výstavy, koncerty, dílny s rodiči – inforatoria, rodičovská kavárna Zájmové - specializované kurzy dle podmínek a vybavení (kurzy sportovního nebo uměleckého charakteru apod.), kurzy IT, cizích jazyků, ...
Cílová skupina (Komu?)	Pedagogičtí pracovníci Zaměstnanci školy (nepedagogický personál) Veřejnost (rodiče žáků)
Organizace (Kdo?)	Vedení školy Aktivní učitel Externí pracovník ve škole Externí agentura
Propagace	Školní časopis Třídní schůzky Web školy

Zdroje financování?	Grant zřizovatele Účastníci Privátní sektor Zřizovatel (doplňková činnost)
Prostorové možnosti (Kde?)	Třída, odborné učebny, sborovna, školní jídelna, IT pracovny, sportovní hala, tělocvična

Závěr

Bakalářská práce byla zaměřena na rozsah a možnosti uplatnění konceptu celoživotního vzdělávání. Cílem práce bylo zjistit, zda a jakým způsobem je umožněno celoživotní vzdělávání na základních školách ve Středočeském kraji. Konkrétním výstupem a přínosem této práce je vytvoření dvou funkčních modelů poskytující celoživotní vzdělávání v prostředí základních škol. Pro rozsah zjišťování byl vybrán Středočeský kraj. Místo je ovlivněno bydlištěm autorky bakalářské práce. Výzkumné šetření bylo naplánováno na podrobné zjišťování informací týkající se celoživotního vzdělávání v celém kontextu, proto rozsah nedovoľoval širší pojetí v rozsahu této práce.

V teoretické části práce byly na základě odborné literatury a jiných informačních zdrojů objasněny termíny a teoretické poznatky související s celoživotním vzděláváním v celém jeho kontextu a vycházející také ze strategických dokumentů Evropské unie a České republiky. Téma práce bylo následně popisováno ve dvou etapách celoživotního vzdělávání, počáteční vzdělávání s rozdělením dle typu a funkce škol a další vzdělávání popisující druhou etapu a její členění. Následně navazovalo samotné téma vzdělávání dospělých.

Praktická část popisovala výzkumné šetření, konkrétní metody zjišťování, jejich výsledky a shrnutí. Z definovaných hypotéz vzešly výzkumné otázky, zda a jakým způsobem je umožněn rozsah celoživotního vzdělávání při základní škole a jaké jsou možnosti pro další vzdělávání dospělých. Zjištění, potvrzená fakta a informace, a příklady dobré praxe byly základním podkladem pro vytvoření zmíněných modelů.

První výzkumná otázka zjišťovala možnosti, způsoby a rozsahu počátečního vzdělávání ve školském prostředí základních škol ve Středočeském kraji. Pro toto šetření byly využity statistické údaje v celém rozsahu základních škol. Z celkového počtu a možných typů základních škol byly ve výsledku šetření sestaveny grafy, které členily jednotlivé typy škol podle rozsahu nabídky Počátečního vzdělávání. Výsledky výzkumu pomohly zmapovat tyto možnosti. Bylo zjištěno, že rozsah Počátečního vzdělávání je zajištěn vždy při základní škole, formálním způsobem.

To znamená, že možnosti rozsahu tohoto vzdělávání neplní ze své funkce základní škola, ale další nebo předcházející stupně vzdělání, které jsou zřízeny při dané základní škole, fungují v rámci jednoho objektu a vývoj jednotlivých stupňů je buď daný založením nebo vznikl historií školy. Jedná se o formální vzdělávání.

Po základním zjištění dat následovalo řešení druhé otázky, jaké další možnosti a způsoby vzdělávání dospělých na základních školách jsou poskytovány nebo fungují. Byla využita metoda elektronického dotazníkového šetření typu otevřených otázek pro poměrně rychlé a efektivní shromažďování dat od velkého počtu respondentů. Výsledky tohoto výzkumu zjistily široký rozsah informací týkající se dalšího vzdělávání dospělých na základních školách. Bylo zjištěno, že další vzdělávání dospělých zajišťují všechny základní školy a to, neformálním způsobem. Rozdíl je v tom, zda toto neformální vzdělávání poskytuje škola jen v rámci legislativy pro zaměstnance školy nebo v rámci plánu dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků nebo je toto neformální vzdělávání možné i pro veřejnost. Výsledky výzkumu nezjistili konkrétní rozsah dalšího vzdělávání pro veřejnost, spíše potvrdili jejich možnosti nebo konkrétní praxi.

Na základě předchozích metod šetření následovala studie interních dokumentů výročních zpráv ve sledovaných indikátorech a jejich vzájemná komparace. Pro tuto metodu byly vytypovány školy z prvotního výzkumného šetření analýzy dat, které prokazatelně umožňují celoživotní vzdělávání v širším rozsahu jednak v rámci subjektu a jednak v rámci dalšího vzdělávání na základní škole. Výzkum zjistil další podrobnosti v nabídce oborů celoživotního vzdělávání, záměry zřízení širší nabídky počátečního vzdělávání, jejich formy, cílové skupiny a způsob organizace.

Po studii interních dokumentů následovala už jen doplňková metoda rozhovoru, která zjišťovala hlavně záměr vedení školy, ale doplňovala také informace z dotazníkového šetření.

Výsledkem celého výzkumného šetření je potvrzení hypotéz a zjištění rozsahu možností celoživotního vzdělávání v prostředí základních škol ve Středočeském kraji.

Cíle celoživotního vzdělávání lze při základních školách naplňovat v různém rozsahu první etapy Počátečního vzdělávání, pokud jsou k tomu školy zřízeny. Každá základní škola a k ní zřízený daný stupeň vzdělávání pak plní svou povinnost danou zákonem. Cíle celoživotního vzdělávání lze na základních školách naplňovat také v různém rozsahu v rámci dalšího neformálního vzdělávání dospělých tvořící zaměstnance nebo veřejnost. Tato povinnost je plněna buď ze zákona o povinném vzdělávání zaměstnanců nebo vycházející z plánu dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků nebo je vzdělávání nabízeno veřejnosti.

Bakalářská práce splnila svůj cíl ve zjištění rozsahu celoživotního vzdělávání v rámci systémově nabízených stupňů vzdělání a možností dalšího vzdělávání dospělých na základních školách ve Středočeském kraji. Z jednotlivých zjištění byly vytvořeny modely umožňující další celoživotní vzdělávání, které mohou být podnětem nebo možnou inspirací pro rozšíření záměrů v této oblasti na základních školách pro ředitele nebo zřizovatele základních škol.

Hlavním přínosem této práce pro obor Školní management je podpora rozvoje koncepce celoživotního vzdělávání na základních školách. V rámci možností formálního počátečního vzdělávání a neformálního dalšího vzdělávání dospělých. Dalším přínosem je uvedení možnosti dalšího vzdělávání dospělých pro osobní a profesní rozvoj, dodatečné finanční příjmy pro školu nebo pro využití volných kapacit efektivním způsobem. Přínosem je také opodstatnění v pozitivních dopadech na vzdělávající se společnost dospělých.

Autorka práce navrhuje hlubší rozpracování tématu dalšího vzdělávání dospělých jen v rámci vzdělávání pedagogických pracovníků nebo jen v možnostech poskytování vzdělávání veřejnosti na základních školách. Užší rozpracování tématu by přineslo další modely konceptu celoživotního vzdělávání. Velkou zajímavostí by bylo rozšířit zkoumání do krajů České republiky a jejich vzájemné porovnání, které by mohlo přinést nové poznatky kde a do jaké míry jsou možnosti celoživotního vzdělávání poskytovány na základních školách v celé České republice.

Seznam použitých informačních zdrojů

BENEŠ, Milan. Andragogika. 2., aktualiz. A rozš. Vyd. Praha: Grada, 2014, 176 s.

Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4824-5.

ČESKO. Zákon č. 561/2004 Sb. O předškolním, základním středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). In: Sbírka zákonů České republiky. 2004a, částka 190, s. 10262-10324. Dostupný také z: <http://ftp.aspi.cz/opispdf/2004/190-2004.pdf>

ČESKO. Zákon č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů. In: Sbírka zákonů České republiky. 2004b, částka 190, s. 10333-10345. Dostupný také z: <http://ftp.aspi.cz/opispdf/2004/190-2004.pdf>

ČESKO. Vyhláška č. 317/2005 Sb. O dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků. In: Sbírka zákonů České republiky. 2005b, částka 111, s. 5654-5674. Dostupné také z: <http://ftp.aspi.cz/opispdf/2005/111-2005.pdf>

ČSÚ. Klasifikace vzdělávání (CZ-ISCED-2011). Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/klasifikace_vzdelani_cz_isced_2011

ČŠI. <http://www.csicr.cz>

DVOŘÁK, Dominik, Karel STARÝ a Petr URBÁNEK. Škola v globální době. Vyd. 1., Praha: Karolinum, 2015. ISBN 978-80-246-2977-3.

EVROPSKÁ KOMISE. Memorandum o celoživotním učení: Pracovní materiál Evropské komise. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, Zpravodaj odborné vzdělávání v zahraničí, 2001.

EVROPSKÝ PARLAMENT A RADA EVROPSKÉ UNIE. Doporučení Evropského parlamentu a Rady ze dne 18. prosince 2006 o klíčových schopnostech pro celoživotní učení. Úřední věstník Evropské unie, L 394, svazek 49, 30. 12. 2006, 9 s. ISSN 1725-5074

GAVORA, Petr. Úvod do pedagogického výzkumu. 2. rozš., Vyd. Brno: Paido, 2010, ISBN 978-80-7315-185-0.

CHRÁSKA, Miroslav. Metody pedagogického výzkumu. Vyd. 2. Havlíčkův Brod: Grada 2016, ISBN 978-80-247-5326-3.

- JEŘÁBEK, Hynek. Úvod do sociologického výzkumu. Vyd. Praha: Karolinum, 1993, ISBN 80-7066-662-5.
- MŠMT. Strategie celoživotního učení ČR. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2007, ISBN 978-80-254-2218-2.
- MŠMT. Implementační plán Strategie celoživotního učení ČR. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.
- MŠMT. Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2020 [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2014, 52 s. [cit. 2016-01-03]. Dostupné z: http://www.msmt.cz/uploads/Strategie_2020_web.pdf
- MŠMT. Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky na období 2015-2020 [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2015, 85 s. [cit. 2016-01-05]. Dostupné z: http://www.msmt.cz/file/35167_1_1/
- MŠMT. Rejstřík škol a školských zařízení [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a <https://profa.uiv.cz/rejskol/>
- PRŮCHA, Jan. Andragogický výzkum. Vyd. 1. Havlíčkův Brod: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5232-7
- PRŮCHA, Jan. (ed.) Pedagogická encyklopedie. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009, 935 s. ISBN 978-80-7367-546-2.
- PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. Pedagogický slovník. 7., aktualiz. A rozš. Vyd. Praha: Portál, 2013, ISBN 978-80-262-0403-9.
- PRŮCHA, Jan a Jaroslav VETEŠKA. Andragogický slovník. 2., aktualiz. A rozš. Vyd. Praha: Grada, 2014, 238. ISBN 978-80-247-4748-4.
- RADA EVROPSKÉ UNIE. Závěry Rady ze dne 12. května 2009 o strategickém rámci evropské spolupráce v oblasti vzdělávání a odborné přípravy (ET 2020). Úřední věstník Evropské unie, C 119, svazek 52, 28. 5. 2009, 13 s. ISSN 1725-5163.
- RADA EVROPSKÉ UNIE. Usnesení Rady o obnoveném evropském programu pro vzdělávání dospělých. Úřední věstník Evropské unie, C 372, svazek 54, 20. 12. 2011, 41 s. ISSN 1977-0863.

ŠERÁK, Michal. Zájmové vzdělávání dospělých. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009, 207 s. ISBN 978-80-7367-551-6.

ŠVAŘÍČEK, Roman, ŠEDOVÁ Klára a kol. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Vyd. 2, Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0644-6.

Vzdělávání dospělých v České republice v evropském kontextu: specifické výstupy z šetření Adult Education Survey 2011. Praha: Český statistický úřad, 2014, 32 s. Lidé a společnost. ISBN 978-80-250-2548-2.

VETEŠKA, Jaroslav. Celoživotní učení pro všechny – výzva 21. století. Vyd. 1. Praha : Univerzita Jana Amose Komenského, 2014,

Seznam příloh

- Příloha 1 Žádost o elektronické dotazování
Příloha 2 Maketa dotazníků
Příloha 3 Struktura rozhovoru

Seznam obrázků

- Obrázek 1 Pyramidální pojetí celoživotního vzdělávání – aplikace na podmínky ČR

Seznam tabulek

- Tabulka 1 Kódování úrovní ISCED
Tabulka 2 Základní školy s navazujícím stupněm vzdělání typu středních škol
Tabulka 3 Kategorizace jednotlivých otázek a odpovědí
Tabulka 4 Sunny Canadian International School - Základní škola a Gymnázium, s.r.o.
Tabulka 5 Waldorfská škola Příbram – mateřská škola, základní škola a střední škola
Tabulka 6 Základní škola speciální a praktická škola Diakonie ČCE Čáslav
Tabulka 7 1. Kladenská soukromá střední škola a základní škola
Tabulka 8 Základní škola Václava Havl
Tabulka 9 Model 1 - umožňující formální vzdělávání navazující na základní školu
Tabulka 10 Model 2 - umožňují další neformální vzdělávání na základní škole

Seznam grafů

- Graf 1 Základní školy podle zřízeného typu
Graf 2 Počty škol podle typu zřizovatele ve Středočeském kraji
Graf 3 Počty a typ škol dle typu zřizovatele ve Středočeském kraji

Seznam zkratek

CŽU	Celoživotní učení
CŽV	Celoživotní vzdělávání
ČR	Česká republika
ČŠI	Česká školní inspekce
DD	Dětský domov
DVPP	Další vzdělávání pedagogických pracovníků
EU	Evropská unie
ICT	Informační a komunikační technologie
ISCED	Mezinárodní standardní klasifikace vzdělávání
KÚ	Krajský úřad
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
MŠ	Mateřská škola
OECD	Organisation for Economic Cooperation and Development
SPEC	Speciální základní škola
SŠ	Střední škola
STC	Středočeský kraj
U3V	Univerzita třetího věku
ZŠ	Základní škola

Příloha 1: Žádost o elektronické dotazování

Vážená paní ředitelko (pane řediteli),

v rámci svého studia oboru Školní management zjišťuji možnosti celoživotního vzdělávání na základních školách ve Středočeském kraji. Oslovuji všechny základní školy v tomto kraji k získání velkého rozsahu informací. Požádám Vás o odpovědi na otevřené dotazy, které pomohou zjistit konkrétní formy a způsoby nabídky celoživotního vzdělávání. Prosím o vyplnění i v případě, že ve Vaší základní škole probíhá jen další vzdělávání zaměstnanců.

Výstupy z tohoto šetření budou anonymně zpracovány a využity jako podstatný zdroj informací k mé bakalářské práci, jejímž cílem je vytvořit model pro formální a neformální vzdělávání dospělých.

Prosím o vyplnění dotazníku do čtrnácti dnů. Dotazník obsahuje 15 otázek. Pokud by Vás jeho vyplňování vzhledem k časové vytíženosti odrazovalo, je možné telefonické dotazování nebo přímo rozhovor na dané téma.

Vaší spolupráce si velmi vážím. V případě zájmu o výsledky této práce mě neváhejte kontaktovat.

S přáním příjemného dne, Mgr. Marie Válková

studentka Školního managementu

Pedagogická fakulta, Karlova univerzita

Příloha 2: Maketa dotazníku

Vyplňte prosím dotazy v možném rozsahu konkrétních informací. Může se jednat o formální i neformální vzdělávání dospělých, příklady dobré praxe nebo zkušeností.

1. Je umožněno další vzdělávání dospělých na vaší základní škole?
2. Týká se další vzdělávání jen pedagogických pracovníků nebo jsou u vás možnosti dalšího vzdělávání i pro veřejnost?
3. Co vás vedlo k možnostem dalšího vzdělávání dospělých na základní škole?
4. Jakou formou je vzdělávání poskytováno?
5. Zjišťujete předběžný zájem o danou formu nebo předmět vzdělávání?
6. Jaké jsou předměty dalšího vzdělávání?
7. Jaká je zpětná vazba?
8. Jaký to má přínos pro vaši ZŠ?
9. Je další vzdělávání zřízeno přímo ve zřizovací listině nebo v rámci doplňkové činnosti?
10. Kdo další vzdělávání organizačně zajišťuje? Kdo je pověřená osoba?
11. Jaký je zájem o další vzdělávání dospělých?
12. Od kdy je tato forma vzdělávání poskytována?
13. Jak jsou zdroje financování?
14. Jaké jsou prostorové možnosti?
15. Jaká je konkrétní spolupráce se zřizovatelem?

Příloha 3: Struktura rozhovoru

- Předem sjednaný a domluvený termín rozhovoru,
- prezentace tazatele – představení se,
- prezentování důvodu rozhovoru s vybranou školou,
- žádost o svolení k nahrávání rozhovoru,
- rozhovor s přesně předem připravenými otázkami totožných v elektronickém dotazování a stanovením jejich pořadí (Příloha č. 2),
- podrobnější a konkrétnější dotazování vyplývající z daného rozhovoru,
- ukončení rozhovoru s poděkováním a žádostí o souhlas s uveřejněním informací.